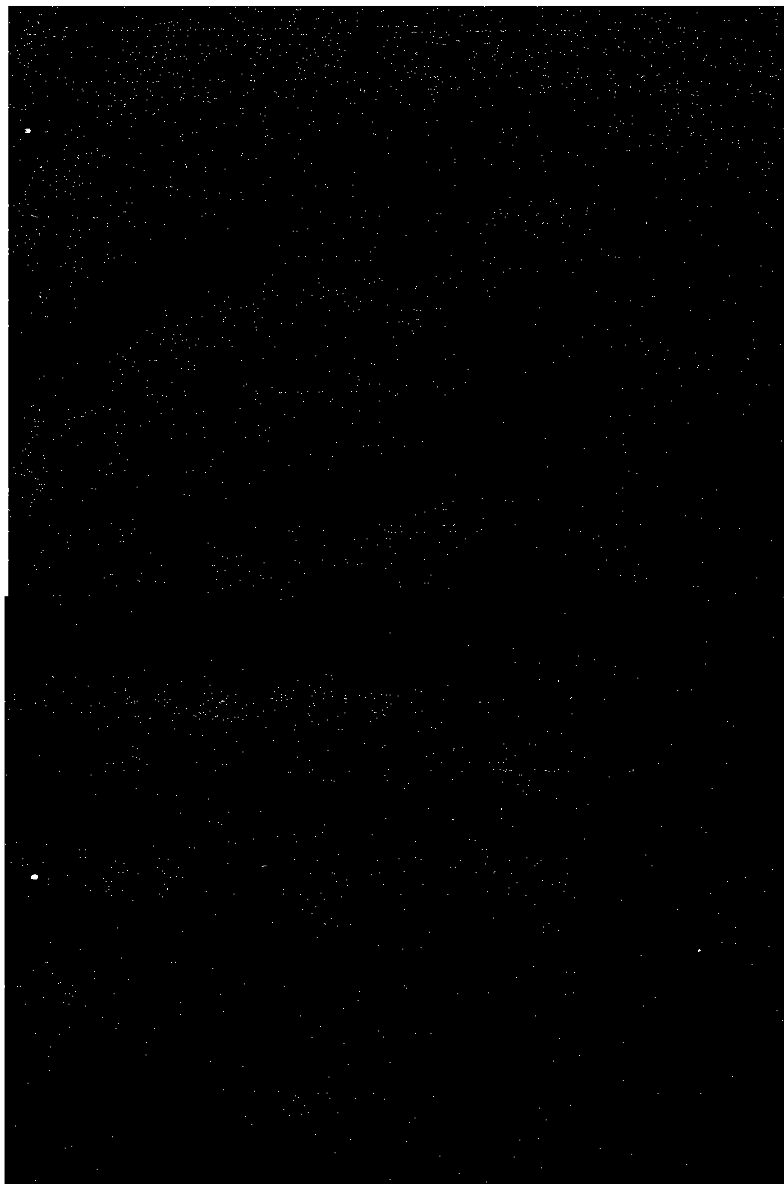

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

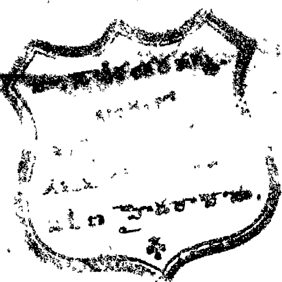
"ఆంధ్ర నాటక పితామహ" యను బిరుదువహించిన

ధర్మవరం- రామకృష్ణమాచార్యులచేత

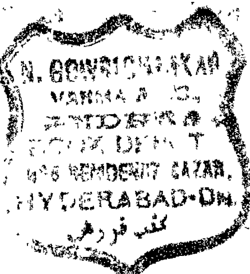
రచియింపఁబడి

డి. కె. కృష్ణమాచార్లు, వారి సహోదరుల వలనఁ

ప్రకటింపఁబడియె.

ఆరవ కూర్పు.

బళ్ళారి

రమావిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1927

[క్రయము రూ. 1-0-0]

ఈనాటకమునందలి ముఖ్యపాత్రలు—తత్ప్రవేశస్థళములు.

పురుషులు.

హిరణ్యకశిపుఁడు—అం I రం 4, 5. అం II రం 1, 2, 4, 5. అం III రం 1, 2, 4 అం IV రం 2. అం V రం 1, 4.

ప్రహ్లాదుఁడు—అం II రం 4, 5. అం III రం 1, 2, 3, 4. అం IV రం 1, 2, 3, 4, 6. అం V రం 1, 2, 4.

ఇంద్రుఁడు—అం I రం 1, 2. అం II రం 2, 3. అం V రం 4.

బ్రహ్మ—అం I రం 3, 4. అం V రం 4.

నారదులు—అం I రం 2, 5. అం IV రం 1, 2. అం V రం 4.

బృహస్పతి—అం II రం 1, 3.

శుక్రాచార్యులు—అం III రం 1. అం IV రం 2, 3. అం V రం 4.

విష్ణువు—అం II రం 1, 3.

నృసింహమూర్తి—అం V రం 4.

కాలనాభుఁడు—అం IV రం 1, 2, 4.

అగ్ని—అం I రం 1. అం II రం 2.

యమ—అం I రం 1. అం II రం 3.

వరుణ—అం I రం 1. అం II రం 2.

బాలురు—అం III రం 3. అం IV రం 4, 5. అం V రం 3, 4.

స్త్రీలు.

లీలావతి—అం I రం 2, 5. అం II రం 4, 5. అం III రం 2, 4. అం IV రం 2. అం V రం 1.

లక్ష్మీదేవి—అం II రం 1, 4. అం V రం 4.

సరస్వతి—అం V రం 4.

అప్సరలు—అం I రం I అం II రం 2.

రాక్షసభటులు సేవకులు.

కథాసంగ్రహము.

ప్రథమాఙ్కము.

రం. 1. హిరణ్యకశిపుడు తపస్సుచేయుచు మృతిపొందెనని రంభ దేవేంద్రునితో చెప్పుట.

రం. 2. దేవేంద్రుడు చెరపట్టియున్న లీలావతిని (హిరణ్యకశిపుని భార్య) నారదుడు పోషించుట.

రం. 3. హిరణ్యకశిపుని తపోగ్ని సత్యలోకమున బ్రహ్మకడకు వ్యాపించుట.

రం. 4. బ్రహ్మ హిరణ్యకశిపునికి వరములిచ్చుట.

రం. 5. నారదుడు లీలావతికి భక్త్యోపదేశము చేయుట హిరణ్యకశిపుని సమాగమము.

ద్వితీయాఙ్కము.

రం. 1. హిరణ్యకశిపుడు వైకుంఠములో నల్లకల్లోలము చేయుట.

రం. 2. హిరణ్యకశిపుడు దేవేంద్రుని పారదోలి స్వర్గముగైకొని తీవ్రమైన శాసనము లిచ్చుట.

రం. 3. ఇంద్ర బృహస్పతులు విష్ణువుతో మొఱబెట్టుకొని వాగ్దానము గైకొనుట.

రం. 4. 2-3 సంవత్సరముల బాలుడైన ప్రహ్లాదుని లీలావతియాడించుట ప్రహ్లాదుని విష్ణుభక్తి.

తృతీయాఙ్కము.

రం. 1. 3-4 సంవత్సరముల బాలుడైన ప్రహ్లాదుని హరిభక్తికి హిరణ్యకశిపుడాశ్చర్యపడి శుక్రాచార్యులతో నాలోచించుట.

రం. 2. 4-5 సంవత్సరముల వయస్సుగల ప్రహ్లాదుని భక్తి.

రం. 3. 6-7 సంవత్సరముల వయస్సుగల ప్రహ్లాదుడు పాఠశాలలో చదువుట. అతని మనోదార్ఢ్యమునకు చండామార్కులు ఆశ్చర్యపడుట.

రం. 4. లీలావతీ హిరణ్యకశిపులు ప్రహ్లాదునిరావించుట. ప్రహ్లాదుని వేదాంతము. హిరణ్యకశిపు నాగ్రహము. లీలావతిబోధ. ప్రహ్లాదుని కొండపైనుండి దిగువకుద్రోయుట కాజ్ఞకలుగుట. (దీర్ఘమైన, మనోహరమైన, రంగము).

చతుర్థాఙ్కము.

రం. 1. ప్రహ్లాదుని గిరిపతనము. నారదసమాగమము.

రం. 2. తనకు చావుగలిగెననియెంచి పరితపించు తలిదండ్రుల ప్రహ్లాదుడు చేరుట. హిరణ్యకశిపు మహాగ్రహము. లీలావతి ద్వితీయోపదేశము, శుక్రుడు తానే ప్రహ్లాదునికి మంచివిద్య చెప్పుటకు పూనుట.

రం. 3. బడిబాలురకు ప్రహాదుడాచార్యుడగుట (భక్తిరసప్రధానరంగము).

రం. 4. ప్రహాదుని సముద్రమున ముంచ బ్రయత్నము. బాలుర కృతజ్ఞత.

రం. 5. బడిబుడుతలయాలోచన.

రం. 6. ప్రహాదుని పాములచే కఱపించుట.

పంచమాఙ్కము.

రం. 1. ప్రహ్లాదుడు విషమును రసాయనముపలె త్రాగుట.

రం. 2. ప్రహాదుని యేనుగులతో ద్రొక్కించి యగ్నిలోవైచుట.

రం. 3. ప్రహాదశిష్యుల నిర్ధారము.

రం. 4. నృసింహావతారము. హిరణ్యకశిపు మరణము. ప్రహ్లాదునికభయము.

మంగళం.

Bellary. D. KRISHNAMA CHARLU,

Andhra Nataka Pithamaha,

Born 1853—Died 1912.

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము.

ప్రథమాఙ్కము - ప్రథమరంగము.

ఇంద్రసభ.

ప్రవేశము: ఇంద్ర-అగ్ని-యమ-వరుణ-నైరుతి.

ఇంద్ర—దిక్పాలవరులారా! రంభాదులిన్నిదినములయ్యె నదేలనో రాకయున్నారు. కార్యసాఫల్యము కలిగెనో లేదో తెలియకయున్నది.

అగ్ని—దేవేంద్రా! మనకేల యీయాలోచన? ఆహిరణ్యకసిపుఁ డెట్టి తపముఁజేసినను మనకేమికొదవ. వానినేల మనము తడువుకొనవలయును? అంతప్రయత్నించి వాని తపస్సంతయు నిర్వహించి వరములఁబడసి నాకమేమైన నాక్రమింపవచ్చెనా? ఆయాదివిష్ణువు మనకు బాసటముగా నుండువఱకు మనకే కొదవఁగలుగనేరదు.

వరుణ—అటుకాదు. వానిసోదరుడు హిరణ్యాక్షుఁడు భూమినంతయు చాపకట్టగా [illegible]బెట్టెగదా వానినిసంహారించుటకై యాదివిష్ణువొకయవతారంబు నెత్తవలసివచ్చె. వరాహరూపమునఁబూని సంహారింపవలసివచ్చె. వీడన్ననో తన సోదరుని చావువలనఁ గలిగిన పగఁబనిఁబూని ఘోరతపమొనర్చుచున్నాఁడు. గొప్ప వరములేవైన పొందెనా వాని నిర్జించుట యసాధ్యమగు.

యమ—అంతకువచ్చిన నామహావిష్ణు నింకొక యవతారమే యెత్తుగాక. అతడవశ్యము మము రక్షింపఁగలడు.

[ప్రవేశము: రంభ-మేనక-మొదలగువారు.]

ఇంద్ర—అప్సరోవతంసములారా! సాధించితిరా?

రంభ—దేవేంద్రా! సాధించుటయేమి! సాధించుటకంటె నెక్కువ యైనది.

ఇంద్ర—అదియేమి? నీమాట యాశ్చర్యకరముగానున్నది.

రంభ—మాకేమియు శ్రమ యొసంగకయే యాహిరణ్యకశిపుఁడు మృతిబొందెను.

ఇంద్ర—ఏమి? ఏమి! తపమొనర్చువాఁడెట్లు మృతిబొందెను.

రంభ—మేము పోవుటకుముందే చచ్చియుండె.

ఇంద్ర—అదెట్లుతెలిసెను?

రంభ — చూచియే వచ్చియున్నారముగదా? కన్నులుమూతపడి యొడలుచల్లఁబడి శవమై యుండె. మొట్టమొదట నింకను తపమొనర్చుచున్నాఁడనితలఁచి వానియెదుట నాట్యమును గానము నెంతో యొనర్చితిమి. ఒక్కింతైన కనువిప్పఁడయ్యె. శరీరమంతయు పుట్టలు పెట్టినట్లు మంటితో నిండి తలమాత్రము కన్పించుచుండె. ఇంచుకంతైన చలనములేకయుండె. కొన్నిదినములు భీతిల్లియుండి మేము దవ్వుదవ్వులనే సంవిధానములనొనర్చితిమి. ఏమియు కదలకున్నందున తుదకు ధైర్యమున వాని మోమంటితిమి. శవమునకున్న విధానమున చల్లనీళ్లుగల మృత్పాత్రయున్నట్లుండె. శరీరము నిండియున్న మంటిని ద్రవ్వి శరీరము నంతతాకితిమి. అదియు మంచుగడ్డపై చేయిపెట్టినట్లుండె. పదిగడియలవఱకు నూపిరియున్నదాయని పరీక్షింప నించుకంతయుఁ గానరాదయ్యె. శవమునుఁబాసి దానితో నేమిపనియని యిటువచ్చితిమి.

అనుబంధము 1.

ఇంద్ర — వనితామణులారా! ఎంతసంతోషవార్తఁదెచ్చితిరి. అయిన నాకింకను సంశయమొకమిడు. మృతిజెందినవాడైయున్నఁ గూర్చొని యెట్లుండె?

రంభ — అదియేమాశ్చర్యము? తపమొనర్చుచుండఁగా గాలికి నూరకశరీరముపై మన్నుపడి కంఠమువరకుఁ బూడుకొనట్లొనర్చె. తరువాత మృతిజెందె. కూర్చుండియుండుటకేమభ్యంతరము? ప్రాణమున్న నూపిరియుండదా? నాడులుండవా? ముక్కున నావియుండదా? ఒడలు వేడియుండదా?

[illegible] — దేవేంద్రా! తపోనిష్ఠులగువారు తపమొనర్చుచు మృతిఁజెందిన విధానమిదివఱకు నెన్నడును వినము. ఇది కడుచిత్రముగానున్నది.

ఇంద్ర — వీరు చూచియే వచ్చియున్నారుగదా? ఇంకేటిసంశయము? మృతిజెందియుండెనా? సరియేకదా, చావకున్న నింకకొన్నినాళ్ళకైనఁ జావఁగలఁడు. ఎట్లు నివార్త మంతోషజనకము. అప్సరోవతంసములారా! మీరుతెచ్చియున్న యీసంతోషవార్తవలన నాకుపరమానందముజనించె. ఇంకముందు కార్యములయోచింపవలయు. దిక్పాలకులారా! ఆరాక్షసుని భార్యయగు లీలావతి యెన్నినాళ్లనుండియో గర్భము ధరించి పెంచుచున్నది. ఆపుట్టగలవాఁడెట్టి క్రూరాఘరుఁడగునో వాఁడు వృద్ధిజెందక మునుపే వాని సంహరించుటమేలు. నేఁడండయాత్ర వెడలి యారాక్షసునిపురము నాక్రమించి లీలావతినిఁ జెరవెట్టుకొనివచ్చి యీస్వర్గపురిని నిలిపెద. ఆమె ప్రసవించిన వెంటనే యాశిశువును జక్కాడెద. రంభాదులారా! ఏది! యీసంతోషకాలమున మీనాట్యమింత తిలకింతము.

(రంభాదులు నాట్యమొనర్తురు).

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ప్రథమాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

అరణ్యము.

[ప్రవేశము: దేవేంద్రుఁడు-లీలావతి]

అనుబంధము 2.

లీలా—ఆహా! నన్నుఁగాపాడు పుణ్యాత్ములెవ్వరును లేరే. ఈదురాత్ముఁడొనర్చు పరిభవమువలన ననుదప్పించు కరుణాకరుఁడు లేఁడే, హా! దైవమా! (ఇంద్రునిఁజూచి) దురాత్మా! నీకా దేవేంద్రపదము నెవ్వరొసంగిరి? అనదనై, యబలనై, యరక్షకనైయున్న యువతీమణిపై పౌరుషముఁజూపు క్రూరుఁడవు, నీవొకవీరుఁడవా? పందా! నాపతియున్న వేళ నీవు రావలసినయుండె. అప్పుడు నీవేపైన నిలుచుచుండెనేమో చూచియుందువు. అసంయుక్తపతికనైయున్న నన్ను నిర్బంధించు దౌరాత్మ్యమునకు నిన్నేమనవలయు?

ఇంద్ర—అమ్మా! లీలావతీదేవీ! నీకేమియు నేనపకారము గావింపను. నిను బాధింపను. నిను కన్నెత్తియైనఁజూడను. సముచిత పతివ్రతాతిలకమవని నుతికెక్కియున్న నీకు హానొనర్చు దురాత్ముఁడుండునే? అయిన మమ్మెల్లర నెల్లవేళల బాధించుచుండిన నీపతి యంతరించియుండ నీగర్భమున నెట్టిక్రూరుఁడు పుట్టునోయను సంశయమున నీప్రసవమువఱకుమాత్రము నిన్నుఁ జెఱయందుంచెద.

లీలా—అయ్యో! దురాత్మా! నీకిట్టిదుర్బుద్ధియా? అపరాధమనుమాట యింతైన యెఱుఁగని కసిగందువును సంహరింప నెంచితివా? నీవనాథయువతుల బాధించు పందవనుటమాత్రమే కాదయ్యె. నోరెఱుఁగని శిశువుల వధింపనెంచు పాపాత్ముఁడవు సహితమగుదువే. ఛీ! నీప్రభవమేటికి? నీపురుషజన్మమేటికి?

[ప్రవేశము: నారదుఁడు.]

అనుబంధము 3.

ఇంద్ర—నారద ఋషులకు వందనము. ఎక్కడనుంచి విచ్చేయుట. (నమస్కరించును)

లీలా—(నమస్కరించి) మహాత్మా! ఋషితిలకా! నీవైన రక్షింపుము. చూడుము. ఈభీరుడన్యాయముగ నను జెఱవట్టియున్నాఁడు.

నారద—దేవేంద్రా! ఎవ్వరీతరుణీమణి?

ఇంద్ర—నారదా? నీవుచూడలేదా? దురాత్ముఁడగు హిరణ్యకశిపుని మహిషి. లీలావతి.

నారద—ఆమె యిక్కడి కెట్లువచ్చె?
ఇంద్ర—చెఱవట్టి నే దెచ్చితి.
నారద—అట్లయిన దేవేంద్రా! నినుంబోలిన శూరులు లోకమున నుండరు. మహాశక్తి సముపేతుఁడగు హిరణ్యకశిపుని మహాఘోరరణమున జయించి యతని సతిం జెఱ వట్టితివిఁగదా?
లీలా—ఋషితిలకమా! యుద్ధమా! నిరుద్ధమా. నీచాత్ముఁడు అసంయుక్తపతికనై యున్న నన్నన్యాయముగ నిర్బంధించె. నాపతి ఘోరతప మొనరించుచున్న వాఁడు. అతని కాలిధూళినైన శిరమువహించు యోగ్యత యీ పాపకర్మునకుఁ గలదా?

అనుబంధము 4.

నారద—ఔనా? దేవేంద్రా! నీవా హిరణ్యకశిపుని యుద్ధభూమిని జయించలేదా?
ఇంద్ర—మునీంద్రా! తపమొనర్చుచు నాయసురుఁడట్లే మృతిజెందె.
నారద—అకటా! దేవనాథా! నీవిట్టి యవివేకివగుదువే. తపమొనర్చుచున్న వాఁడు మృతిజెందుట యెన్నఁడైనవింటివే! పోనీ, మృతిజెందెననియే యందము. ఈపతివ్రతాతిలకము నేలతెచ్చితివి? ఈమెపాతివ్రత్యమెంతని వర్ణింపవచ్చును.

సీ. కురులుమాత్రము దువ్వి కొప్పుపెట్టుకొను కాని
తోరంపుఁ బూసరుల్ దుఱుమఁబోదు
పొలుపారు కుంకుమ బొట్టుపెట్టుకొను కాని
ముద్దుగాఁ దిలకంబుఁ దిద్దఁబోదు
పాటిగా నెమ్మేనఁ బసుపుపూయుకొను కాని
చందనాదికముల లందఁబోదు
పతికి సేమముఁగోరి వ్రతముసేయుకొను కాని
శృంగారవని విహరించఁబోదు

తే. గీ. కంటె, తాళిబొట్లు, కమ్మలు, కడియంబు
లొక్కవన్నెచీరె లొంటిరెండు
వేషము లేకాని విభవమ్ములందు తన
[illegible]నికతన వెలదియున్న ॥

ఇంద్ర—ఈమె ముఖమున నా యనఘ తేజమెన్నినాళ్లుండియో పెరుగుచున్నది. ఇది [illegible] యను భయమున, వానిపుట్టినప్పుడే నశింపవలయునని దెచ్చితి.

నారద—అయ్యో! అయ్యో! ఇంత న్యాయమా! శిశుసంహారణమునకు నీవెట్లొప్పు కొందువు? నీవొక్కప్పుడు దితిగర్భమునమున్న శిశువును సప్తఖండములుగా నొనర్చితివే ఫలమేమైన సమకూరెనా? అఖండములు సప్తమారుతములై పోలేదా? ఈశిశుసంహారణమునకుద్యమించితివా? అదినీచేనగునా? నీపితామహునికైన సాధ్యమగునా? ఈసతిగర్భమున నున్నవాఁడెట్టివాఁడని యెంచితివి?

మ॥ అతినైర్మల్యముగల్గి వైష్ణవకిరీటాలంక్రియాయోగ్యమై
హాతిదోషంబున వజ్రభేద్యతరమై యష్టాంగయోగాఢ్యమై
యితరాకల్పితరంధ్రమై సురుచిరయై యేతన్మహాదైత్యరా
ట్సతిగర్భాఖ్యఖనింజనించు శిశువజ్రంబద్రిని ర్భేదనా॥

పురుషరత్నమగుఁగదా. అదిశుద్ధవజ్రము. మిక్కిలి నిర్మలమైనది. ఇంతైన కళంకము లేనిది. ఉత్తమబ్రాహ్మణజాతికంటె హెచ్చైనది. దోషమన్న నెఱుఁగనిది. అష్టాంగయోగముల నిండినది. ఎవరికిఁగాని రంధ్రమెఱుఁగుటకు సాధ్యముకానిది. ఏవజ్రమునకైనఁ దొగనిది. ఇంక మహాభాగవతులగు వైష్ణవశిఖామణుల కిరీటము నలంకరింప దగిన వజ్రము. హా! హిమ్మారక నీదారని. ఇంతయజ్ఞానివని నిన్నెఱుఁగ.

ఇంద్ర—మహాత్మా! నీవలన సముచితధర్మము నేఁడువింటిని. నీమాట లేలకల్లలగు? ఈసతీమణి గర్భమునమున్న శిశువు విష్ణుభక్తుఁడగునని వచించితివిగాన నాశిశువుపై నాకేమియుఁ గార్పణ్యము గలుగదు.

మ॥ వనితారత్నము వైష్ణవాగ్రణినిగర్భంబందుఁదాల్చెనం
చునునీవింపుగఁబల్కి ప్రోచితివె యీచోద్యంపువృత్తాంతముం
వినసంతోషముగల్గె నీతరుణికిం విజ్ఞప్తినేఁజేసెదం
ననుమన్నింపఁగనీమదిం గొనకుమా నానేరముం నారదా॥

(లీలావతినిజూచి) సతీతిలకమా! నాయపరాధముల మన్నింపుము. నీమహాత్మ్యము నెఱుఁగనైతిని. నీవువైష్ణవమాతవుకానున్నావఁట. కావున మాకెల్లరకు భజనీయవు. నాకానతిమ్ము (నారదునితో) ఋషితిలకా! అయిన నాహిరణ్యకశిపుఁడు మృతిఁ జెందెననుట కల్లయేయగునా?

నారద—కల్లయా! నేఁడో, రేపో తపస్సాఫల్యమున వరములఁబడసి మీకొంపలాల్ప రానున్నాఁడు.

మ॥ ఇదిగో తేఁ పేతపఃప్రభావమున వాణీశానుమెప్పించి మీ
పదము ల్గైకొననున్న వాఁడు బుధ ప్రత్యర్థిసామాన్యుఁడే
త్రిదశాధీశ్వర మీఁదెఱుంగక మదోద్రేకంబుతో నేఁడుత
త్పదతీరత్నము దెచ్చినాఁడవిటులన్ శోకింపనేంతేనియున్॥

ఇంద్ర—నారద! ఇట్లేల కఠినోక్తులాడెదవు? వాఁడువచ్చినా యవశ్యము రానిమ్ము. నావజ్రాయుధము రుచి వాఁడునింతచూడఁగలఁడు (లీలావతితో) పతివ్రతామతల్లికా! లెమ్ము. ఈవిమానము నారోహింపుము. నీయింట నిన్ను విడిచివచ్చెద.

నారద—ఇంద్రా! ఏమియు వలదు. ఈతరుణీమణి నాయాశ్రమముననే యుండఁగలదు.

లీలా—ఋషితిలకామా! కడుపుణ్యముఁ గట్టికొంటివి. నే నీయాశ్రమముననే యుండెద. మనోహరవిధానమున నీవుగ్గడించు ధర్మములనెల్ల గ్రహించెద.

ఇంద్ర—మునీంద్రా! అట్లయిన భాగ్యము. (అని నారదునికి లీలావతికి నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

నారద—అమ్మాయీ! నాయాశ్రమము నెడకేఁగఁ బోవుదమురమ్ము. (నిష్క్ర)

ప్రథమాఙ్కము-తృతీయరంగము.

సత్యలోకము.

[ప్రవేశము: బ్రహ్మ-సనకుఁడు-సనన్దనుఁడు-సనత్కుమారుఁడు-ఋషులు మొదలగువారు.]

బ్రహ్మ—కుమారులారా! వింటిరా శివప్రభావము? అమహేశునిఁబోలిన దైవము వేఱొండుగలుగఁడు. అతఁడు భక్తావనుఁడు. కరుణాగుణభూషణుఁడు. అర్థసంపోషణుఁడు.

సనత్కు—జనకా! కర్ణామృతముగా నీవుగ్గడించిన యుమేశు మహాత్మ్యము మమ్మెంతయు నలరింపఁజేసె.

(లోపల నగ్నిప్రకాశము కనిపించును)

బ్రహ్మ—ఏమిది? ఎందో మంటయున్నట్లున్నది?

[ప్రవేశము: శీఘ్రగమనమున ఒకఋషి.]

ఋషి — విధాతా! సత్యలోకమంతయు నగ్నిచే దగ్ధంబగుచున్నది. ఏమిచిత్రమోకాని నాలుకలు క్రోయుచు మంటలు మండుచున్నది. మాకందఱకుఁ గాక దగులుచున్నది కాని యిండ్లు మేడలు మఁడిపోకున్నవి.

బ్రహ్మ — అదే! నాపీఠమును గాకఁగొనియున్నది.

సనక — అయ్యో! మాకును దగులుకొనియె.

ఋషి — కమలాసనా! ఈ మంట భూలోకమునుండి యింతవరకు నొక్కటేవిధముగ నున్నది.

బ్రహ్మ — అహా! తెలిసెను. నాపై మనసిడి యెన్నియేండ్లనుండియో మహాఘోర తపమొనర్చుచున్న హిరణ్యకశిపుడను రాక్షసేంద్రుని తపోగ్నియిది. ఇంకఁ దడియరాదు.

ఋషి — విధాతా! వాడు క్రూరాసురుడే. ఏ వరములేకయే లోకముల నెల్లఁ గాల్చుచుండెను వానికి నీవరములు లభించిన యింకడుగవలెనా?

బ్రహ్మ — ఇంకఁ దడియరాదు. వాడెట్టివరములడిగిన నీఁదగినదే. పోయెద. నా వరముల వలన నిర్భయుఁడై వాడు క్రూరకృత్యములొనర్చినా నారాయణుఁడే యున్నవాడు.

ఋషులు — (ఎగురులాడుచు) విరించీ! పొమ్ము పొమ్ము.

(యవనిక దిగజారును.)

ప్రథమాఙ్కము-తురీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు తపోభూమి

పుట్టలో హిరణ్యకశిపుఁడుండును. తలపైమంట మండుచుండును.

[ప్రవేశము: ఆకాశమార్గమునుండి-హంసారూఢుడై-చతుర్ముఖుఁడు]

బ్రహ్మ — చాలింపుము. చాలింపుము. హిరణ్యకశిపూ! నీతపమ్ము మెచ్చితి. మెచ్చితి. కోరుము వలయువరముల. అయ్యో! ఇంతశుష్కించి వంటించి ఘోరకరతపమొనర్చు వారలుందురే.

మత్తకోకిల. ఓసురారికులేంద్ర నీవలెనుగ్రమైన తపంబుఘుర్
జేసిచూపినవారు లేరిఁకఁ జేయువారును లేరుగా
నీసమాధికి మెచ్చితి దయ్య నీయభీష్టములిత్తు నా
యాసమేటికి లెమ్ము లెమ్ము మహాత్మ కోరుము కోరికల్ ॥

తొలుదొల్త నీయప్పటిరూపు నీకొసంగెద. లెమ్ము లెమ్ము.

(అని కమండలోదకము పైఁజల్లును).

(హిరణ్యకశిపుఁడు స్వాకారముధరించి లేచి నమస్కరించును).

హిరణ్య—మహాత్మ! నేడుఁగదా సుదినము. నే ధన్యుడ. నే ధన్యుడ. (అని నుతించును).

సీ. కమలాసనవిధాత కంజగర్భమహాత్మ
నేనెంతవాఁడను నిను నుతింప
జగములెల్ల సృజించి పొగడుగాంచియెసంగు
లోకేశుఁడవుగదా లోకవంద్య
పురుషుమీఁజగ స్వాయంభువుఁడవై జన్మించి
విభుతఁ జెన్నారిన ప్రభుఁడవీవ
సర్వకారణుఁడవు సత్వరజస్తమో
గుణమయుండవు నీవగురువిలాస

తే. గీ. భక్తజనములపాలికల్పకమవీవ
యాపదుద్ధారకుండ వౌనజుఁడవీవ
నీకుఁజతురాననునకు వాణీధవునకు
నభవునకు నమస్కృతి శతంబాచరింతు॥

బ్రహ్మ—కుమారా! నీస్తవమునకు నే మెచ్చితి. వలయు వరములడుగుము. ఒసంగెద.

హిరణ్య—మహాత్మా! కరుణాసముద్రుఁడవగు నీవు నను రక్షించి వరము లొసంగవచ్చుట నాయభీష్టము నెఱవేఱకపోవునా? రెండు మాటలలో నాకోర్కె విన్నవించెద. నా కమరత్వమును అజేయత్వమును నొసంగుము.

బ్రహ్మ—కుమారా! ఇది సాధ్యమా. అమరత్వ మొసంగుట కెవ్వరికి సామర్థ్యముకలదు. ఆసామర్థ్యము నాకేయున్న దేవాసురులు తమసంగ్రామమునుమానకో నేల. క్షీరసాగర మథనప్రయత్న మేలని విష్ణువునకు కూర్మావతారముఁ గల్పింప నేల? సముద్రమునకు పుత్రిక పుత్రికోదయము గలుగనేల? శంకరుడు గరళకంఠుఁడనిపించుకొననేల. అంత యల్లకల్లోలము కలుగనేల? కావున దానిని మానుము. ఇట్లాడుట నీకీరాదని కాదు. నాకు సాధ్యము కాదనియే? వేఱు వరము లెవ్వియైన నడుగుము.

హిరణ్య — భాషానాథా ! ఆవరములిచ్చుటకు నీకు సాధ్యము లేదన్న నే నేమనగలను ? విపులనీతిగా నమగత్వము వలని ఫలమునకు సదృశమైనఫలము గలిగించు వరముల నే నడిగెద. కోపగింపకుము. నాకుపగటివేళనైన, రాత్రినైన, శుష్కాయుధమునైన, ఆర్ద్రాయుధమునైన, పంచజాతిక ప్రాణులచేనైన, మృగములచేనైన, మృగేతరముల చేనైన, నింటనైన, నింటివెలినైన అరణ్యమునైన, పర్వతమునైన, దరుగుల్మలతాదుల నైన. నరవానరులచేనైన, జగమున నిపుడుపుట్టి వెలయుచున్న యేప్రాణిచేనైన, నేపక్షివితానముచేనైన, ఉరగాదిసరీసృపములచేనైన, పిండజములచేనైన, అండజము లచేనైన, శిలాకంటకాములచేనైన, నాకు మృతికలుగకుండ వరమిమ్ము.

సీ. పరమేష్ఠి నేకోరు వరములనెల్లనీ
 విచ్చెదనంటివే యింగదయ్య
నీవుసృజించిన నిఖిల భూతములచే
 నస్త్రాల్లచేత గేహంబులోన
బయటను భూమిని బగలింటరాత్రిని
 నగసురాసురమృగనాగముఖ్య
జీవులచేత నిర్జీవులచేతను నశియింపకుండ జన్యంబులందు

తే. గీ. నప్రతిద్వంద్వపౌరుష మఖిలలోక
 పాలమహిమంబు సర్వాధిపత్యవైభ
వంబుచిరకీర్తి యసమ తేజంబుశక్తి
 యింపుమీఅంగనోసంగి మన్నింపుమయ్య!

బ్రహ్మ — ఇచ్చితిని. నీతనువమాషభేద్యము. అజంతుతరుచ్ఛేద్యము. నలోహాది విభేద్యము. నఖరాయుధభేద్యమగుగాక.

(యవనికదిగజారును)

పఞ్చమరంగము-నారదమునియాశ్రమము.

[ప్రవేశము : లీలావతి, నారదుఁడు]

నారద—కుమారీ! వింటివా? కర్మబంధమోచనమగు నీయితిహాసము. ఇట్లే ముముక్షువులైన జీవులు తమయభీష్టములఁ బడయుదురు. జ్ఞానులగు వారికి కర్మావరోధము లేదు. అది లేకున్న జగమంతయు విష్ణుమయమనియు, జనులందఱు సహోదరప్రాయులనియు, బుద్ధిపోడము. జ్ఞానచక్షువుల నింతమాత్రము తిలకించిన జగమంతయు తనయందె యిమిడియున్నట్టు శరీరికి దోఁచు. జ్ఞానులకు కులములేదు. జాతిలేదు. ఎవఁడుకాని నిక్కంపువేదాంత జ్ఞానముబడసిన నతఁడు జగమునందుండు చర్యలన్నియు నిష్ప్రయోజనములని యెఱిఁగి జనులఁజూఁచి హసించు. జనసామాన్యమన్ననో, జ్ఞానియగు వాని నున్మత్తునివలె భావించు. జ్ఞానమొసంగుటకును, భవబంధనముల వొలగించుటకును, శ్రీమన్నారాయణుఁడే కారణభూతుఁడు. అతనిచరణయుగళ ధ్యానముగలవానికి లోకమంతయు నశ్వరమనియు ఆత్మమాత్ర మనశ్వరమనియు దోఁచుటయేగాక ఆపరమాత్ముని తేజమున తనయాత్మ తేజము లీనముకాఁగలదినమును ప్రత్యహ మెదురుచూచుచుండును. కూఁతురా! వైరాగ్యము కలుగుగాక, భక్తియేయుండుఁగాక, సాధుత్వమే యలవడుఁగాక, జ్ఞానమువలన శరీరికి గలుగు సుఖము వేఱొండువలన లభింపజాలదు.

(లీలావతి గుఱకవెట్టును).

నారద—ఆహా! ఏమాశ్చర్యమిది? ఈ తరుణి నిద్రించుచున్నది. మైమఱచియున్నది. ఇట్లుండియు నేఁజేయు నుపదేశమును నూఁకొట్టినధ్వని వినుపించుచున్నది. అది యీవఱకు నేనుగుఱుతింపకుంటి. ఎవ్వరూఁకొట్టుచుందురు? (ప్రకాశముగా) వింటివిగదా జ్ఞానమువలని మహాత్మ్యము.

(లీలావతీ కడుపునుండి వచ్చినట్లు ఊఁ అని ధ్వనివచ్చును).

నారద—(స్వగతము) ఆహా! ఇప్పుడు తెలిసె. ఇదియేమిదైవచిత్రమునవలయు? నేఁ జర్చించు వేదాంతవిషయమంతయు గర్భమునన్నున్న బాలకుఁడూఁ కొట్టుచున్నాఁడు ప్రతిదినమును నిదేరీతి నే యాకర్ణించుచుండెఁగాబోలు. (ప్రకాశము.) భళిరే! ఇది యింతయొప్పునే? ఈబాలకుఁడాగర్భవైష్ణవోత్తముఁడుకాఁగలఁడు. ఇట్లే యనవరతము శిశువునకు వేదాంతధర్మ శ్రవణముఁగావించెద.

[ప్రవేశము : హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య—(నారదమునికి నమస్కరించి) నారదా! నీయుపకారము నేనెట్లు మఱువఁగలను, దేవేంద్రుఁడొనర్చిన దుడుకుతనమునంతయు నాపట్టణమున నెఱిఁగితి. నీకరుణాపాత్రతయు నీగృహవాసమున మాలీలావతియుండుటయు నెఱిఁగితి నినుదర్శించుకొని నాకృతజ్ఞత విన్నవించుటకై నేనే—

లీలా — (దిగ్గునలేచి) నాథా! నాథా! ఎట్టిసుదినము? (అని పూర్ణాలింగన మొనర్చును)

నారద — (స్వగతము) చిరకాలమెడఁబాసియున్న మోహపూర్ణదంపతుల పరస్పరానురాగాలాపములకు నాయునికి యనభీప్సితాటంకము. నేఁబోయెద. (అనిపోవఁబోవ)

హిరణ్యా — (నిలిపి) ఋషితిలకా! మాలీలావతి యనురాగవశమున మూర్ఛిల్లె. ఈతన్వికింతుపచారమొనరింపవలయు. (అనిలీలావతిని శయ్యపైఁబరుండబెట్టి శిశిరోపచారములఁజేయుచు) నారదా! ఈరమణీమణి కిట్టియాపదవచ్చుటకాదురాత్ముఁడగు నింద్రుఁడుగదా కారణము? వానిపని యింకదెలియఁగలదు. వాడింత కీడొనర్చినవాఁడైనను మాతమ్ముని నిష్కారణముగ వధించిన పాపమొనర్చిన విష్ణువు వానికంటె నాకపరాధమొనర్చినవాఁడగు. వలసినవరములనెల్ల విరించి వలనఁగైకొంటి నిరంకుశాధికారమున జగమునంతయు నాపాదాంగుష్ఠముల్లోనిదిగా నొనర్తు.

ఉ॥ కీడనియెంచకింతతమకించి సతీమణిఁబట్టితెచ్చియు
న్నాఁడుగదా దురాత్ముఁడగు నాయిఁకవానినుపేక్షసేయఁజెం
డాడెదనేలరాచి తెగటార్చెదఁదీర్చెదఁనావిరోధముఁ
జూపుము మౌనిచంద్ర బలసూదనుఁడెంతటిపాటుఁజెందునో॥

మొట్టమొదట వైకుంఠమునకుఁబోయి నారాయణుని కాలనలిపి చంపి తరువాత నింతరుణి మంగళసూత్రముఁ ద్రెంపఁ బ్రయత్నింతు.

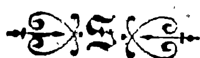
లీలా — (నిద్రలో) నాథా! ఇంక నెన్నిదినములు నీతపము? ఏల ననుఁజూడరావు?

హిరణ్యా — నారదా! ఈ కాంతామణి కలవరించుచున్నది. విమానము య్యెడ నేనిలిపియున్నవాఁడ. వేగరముపోయి పురముఁజేరెద. నీవును విచ్చేసి యాతిథ్యము స్వీకరింపవలయునని ప్రార్థించెద.

నారద — అసురకంఠీరవా! నీవిచ్చు నాతిథ్యములన్నియు నాకువచ్చెను. నాకుఁదపమునంతరాయమభీష్టముకాదు, కావున నను మన్నింపుము. నీకుఁగలుగఁగల చిన్నకుమారుని ముచ్చటలుచూడ నింకొకసారివచ్చెదనంటలెమ్ము.

(యవనికదిగఁజాఱును).

—(ప్రథమాఙ్క సమాప్తము)—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము.

ద్వితీయాఙ్కము - ప్రథమరంగము.

వైకుంఠము.

[(విష్ణువు, లక్ష్మియు, నున్నతాసనములపై,) పీతాంబర శంఖచక్ర కిరీటాధారులై సారూప్యముక్తులు ప్రక్కనఋషులు, సామీప్యముక్తులు].

ముక్తులు—(విష్ణువును స్తుతిచేయుచుందురు)

(వెనుక మహాధ్వని)

ఋషులు—(భయమున) లక్ష్మీరమణా! వైకుంఠమున నిట్టిధ్వని నెన్నడును వినలేదుగదా! ఏమాశ్చర్యమిది ?

విష్ణు—ఋషీశ్వరులారా! తెలిసెను. మొన్ననే వరాహరూపమున సంహరించిన హిరణ్యాక్షునన జన్ముఁడు హిరణ్యకశిపుఁడనువాఁడు అజ్జుని మెప్పించి పడయరానివరములఁ బడసి తనతమ్మునిఁ జంపిన పగఁదీర్చుటకై నాపైవచ్చుచున్నాఁడు.

ముక్తుడు—జనార్దనా! వానికెంత కావరమనవలయును? నీచక్రప్రభావము నించుకంతయు సరకుగొనక వచ్చుచున్నవాఁడుగదా? నాకు సెలవిమ్ము. నేనిప్పుడపోయి వానినుక్కడించి వచ్చెద.

విష్ణు—కుమారా! ఇదిలగ్నము కాదు. సమయమును గాదు. బ్రహ్మయొసంగిన వరముల నాలోచింప నింకనుకొన్నినాళ్లువాని మననిచ్చుటయేయుక్తము. వానికిప్పుడు మంచికాలము. మనకుసాధ్యుఁడుకాడు. కొన్నియేండ్లుకడచినపిదప తానేమడయఁగలఁడు. ముక్తులారా! నేనిప్పుడు వానికంటబడరాదు. పడితినా వాఁడవశ్యముననుజెనకు. నేసంహరింపవలసి వచ్చు. అదిమదభీష్టముగాదు.

అనుబంధము 5.

కావున నేసూక్ష్మరూపముధరించి యాదనుజునికిఁ గంటబడకుండనీభంగిపోని నాసారంధ్రముల నుశ్వాసమార్గమున దాఁగియుండెద. కాంతామణి! నీవెందుండఁగలవు.

లక్ష్మి — ప్రాణేశా! నన్నుడుగవలయునా? నీకెప్పుడు వానిసంహరింపరాదని మనసు గలిగెనో అప్పుడే వాడధిక పుణ్యాత్ముడయ్యె. నేను వానిపీటనేనొన్ని నాళ్ళు వాసముంజేసెద.

[లోపల సమీపమున ఘోరధ్వని]

విష్ణు — ఇంకనిచట యుంట యనుచితము. రమాసతీ! నేనుపోయెదను.

(అనిలక్ష్మితో నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుండు పరివారముతో].

హిరణ్య — ఏడీ! యాదురాత్ముడు. వానినుక్కడంచెద. ప్రక్కచించెద.

ముక్తులు — అయ్యా! నేవిష్ణువుంగాను. చూడుమా, నాయొద్దలక్ష్మి లేదు? (అనియొకడు శంఖుచక్రములందీసి పైచును. ఒకడుకిరీటముచాల వేయును ఒకడు పీతాంబరము నూడదీకును.)

రాక్షసులు — (ముక్తుల నామములునాకి యెదుర నెత్తులపైంగాళ్లుపెట్టి యల్లికలాళ్లముం జేయుదురు).

హిరణ్య — రాక్షసోత్తములారా! ఈపందలతో మనకేమిపని! ఆదురాత్ముడు తప్పించుకొనియున్నవాడు. చరాచర ప్రపంచమంతయు వెదకియైన వానిబోనియ్యను. పోదమురండు వానిబట్టియుక్కడింతము.

(నిష్క్రమించును)

---:o:---

ద్వితీయాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

ఇంద్రసభ.

[ప్రవేశము: ఇంద్రాగ్నియమవరుణులు, ఇతర దిక్పాలురు, ఋషులు, అప్సరసలు, రంభ, ఊర్వశి, మేనక మొదలగువారు]

అప్సరసలు — (గానము చేయుదురు).

ఇంద్రుడు — అప్సరలారా! ఈనాడు మీగానముకడుంరమణీయము గానమువలన మహోత్సాహమునంబొడితిరి. మిక్కిలి సంతసించితి.

(లోపల కోలాహలధ్వని)

ఇంద్రుడు — ఏమీ యీకలకలము?

[రాక్షససైన్యముతో హిరణ్యకశిపుఁడు]

(దేవసేనవారినడ్డగించును. రాక్షసులుదేవతలఁ బడద్రోయుదురు. ఇంద్రుడు. హా! హాయని యఱచును. హిరణ్యకశిపుఁడింద్రుని గిరీటముఁగాలదన్ని మెఁడబట్టి యున్నాసనమునుండి క్రిందికీడ్చును. అప్సరసలు పరుగెత్తుచున్న హిరణ్యకశిపుఁడు వారిని నిలువఁబెట్టును. హిరణ్యకశిపుఁడింద్రుని యాసనముపైగూర్చుండును).

శా॥ ఓరీ పాకవిరోధి నారమణి, గ్రూరోద్యోగినై పట్టితే
వేరాగర్భిణియైన కాంతయెడనా యీభంగి నీచాదయా
దూరాజ్ఞానవిహీన యస్వయమహా, దుర్జాత దుశ్శీలనీ
వేరీతిఁ భరియింతువింకఁజెపుమా యేనిచ్చశిక్షావిధుల్.

ఓరీఇంద్రా! నీకు మూఁడు మార్గములు గలిగించెద. నాకత్యంత విధేయ సేవకుడవై నా చరణములాశ్రయించి యుందువా? కారాగృహమున నుందువా? కాకున్న నీభార్యతో నీపురివెలువడిపోయి యజ్ఞాతనామధేయుడవై యెందేని బడియుందువా? నీభార్యతో యని నేననంటిగదా? అందుననీయదృష్టముంచిదని నమ్ముము. కాకున్న నిరపరాధినియై భర్తృదండలేకుండుట ననదయైయున్న సాధ్వీశిరోమణిని చెఱఁబట్టియాఁడిబెట్టిన నీయట్టిపలువకు భార్యాసాంగత్యముఁగలిగింపకయే నీభార్యను చెఱవట్టవలసియుండె ఐయినను కారుణ్యమున నాకార్యముమానితి. నీవేమందువు?

ఇంద్ర—ఇఁక నేమనగలను? నాభార్యతో వెడలిపోయెద.

హిరణ్యా—అయినఁబొమ్ము. దూషణా! వీనిగొనిపొమ్ము. వీనిభార్యను కట్టుగుడ్డలతో వీనివెంటఁబంపి పురముతోలగించిరమ్ము.

దూషణా—చిత్తము. (అని యింద్రునిఁ దోసికొనిపోవును).

హిరణ్యా—దిక్పాలకులారా! కూర్చుండుఁడు. మీకు రెండుమార్గములు గలిగించెద.

అగ్ని—ప్రభువా! మేమునింద్రుడు పోయినట్లే వెడలిపోయెదము.

హిరణ్యా—అదిగాదుసుఁడీ! ఆమార్గము మీకొనరించుటకు నేసమ్మతింపను. మీరు కారాగృహమున నుందురా లేక నేనిప్పుడు నియమింపబోవు దిక్పాలురకు దాసానుదాసులరై యుండి వారును నేనుమఁ బంచినపని సేయుచుందురా?

అగ్ని—మహాప్రభూ! నీయిచ్చకువచ్చినట్లు జరుపుము. కారాగృహమునకు బొమ్మంటివా యిప్పుడేపోయెదము. లేక నీకువిధేయులుగా నుండుమంటివా యట్లెయొనర్చెదము. ఇంతకంటె మమ్ముఁబురివెడలుమంటివా యింకనుఁగృతజ్ఞులుగానుందుము.

హిరణ్య — ఇప్పుడామార్గమంగీకరింపను. ఇదే నాభ్రాతృజులు మువ్వురును నాభాగనే యుతేవురున్నారు. వారికి దిక్పాలురపదవుల నొసంగెద. వారిచేతిక్రింద వారుచెప్పిన పనులొనర్చుచు మీరుకొన్నినాళ్లుండవలయు. మీరుతృప్తికరముగా మీకార్యముల నెరవేర్చితిరా పిదప మీరు పురమువెడలిపోవ సెలవొసంగెద. మీరుమీకార్యములఁ చక్కఁగ నెఱవేర్పనైతిరా మిమ్ముఁ జెఱసాలనుంచెద. మీరొనర్పవలసిన కార్యములఁ గొన్నివచించెద. మీరు వినియుండవచ్చుఁగదా విష్ణువు నాతోనోడిపోవుట. నాతమ్మునిఁ జంపిన పగదీర వానిఁ జెట్టునకు కట్టించి కశాఘాతములనే వానిసంహరింప నెంచియుంటి. వాడుతప్పించుకొనియె. వైకుంఠమునంతయు నాక్రమించి యందున్న వారినెల్ల నాచరణదాసులుగనొనర్చియేతెంచితి. విష్ణుఁడు లేఁడాయెఁగదా. ఇంద్రుడు నిర్నామమైయ్యెఁగదా మీరెల్లరు దాసులగైతిరి. ఇంకయజ్ఞాదులొనర్చువారందఱు "నింద్రాయస్వాహా" విష్ణవేస్వాహా" "అగ్నయేస్వాహా" యని యీతీరున నుడువుట కింకేమికార్యము? నేనేయింద్రుడ. నేనేవిష్ణుఁడ. నేనేవిష్ణుశిరచ్ఛేదకుఁడ. నేనేయంతయు. కావున నాహుతులిచ్చువేళ నన్నిచోట్లను "హిరణ్యకశిపువేస్వాహా" యని నేనాజ్ఞయిడియున్నానని మీరందఱికిని నెఱుంగఁజేసి వారట్లాచరించులాగున నొనర్పవలయు. సంకల్పములు చెప్పువేళ "భగవదాజ్ఞయా భగవత్ ప్రీత్యర్థం" యనుమాటల వదలి, "హిరణ్యకశ్యపురాజ్ఞయా హిరణ్యకశిపు ప్రీత్యర్థం" మని నుడువునట్లొనర్పవలయు. అగ్నీ! నాపోషవర్గమున నున్న జంతుసంతానమునకు శీతబాధలేమియు లేకుండునట్లు నీవుకాచియుండవలయు. యెవ్వడైననొకఁడు నాప్రకృతిజనులలోని వాఁడుశీతబాధచేయించకతుష్మైనాచాలును. నిన్నీడ్చుకొనిపోయినీళ్లలోఁద్రొక్కించెద. యమా! నీయధికారము నీకేయుండనిమ్ము. మాకాలనాభుని యాజ్ఞతో నెల్ల కార్యములుఁ జరుపుచుండుము. నావిధేయుల నామిత్రుల నన్నుస్మరించువారల పాపవిమర్శయేమియుఁ జేయక పుణ్యలోకమునందే యుంచుము. నైరుతీ! నీయధికారము నైతము నీకేయుంచియున్నాను. అయిన మావజ్రదంతుని యనుమతితో నీకార్యభాగములు నెఱవేర్చుచుండుము. వరుణా! నీవుచేయవలయుపనియిది. నాయాజ్ఞకులోఁబడిన యీలోకముల యందెందుగాని యతివృష్టిదోషముల గలుగనీయ్యక సకాలమున వర్షింపించుచు సంవత్సరమునకు మూడుపంటలుగా భూముల నెల్ల గలిగింపుము. ఎందుగాని వానలేదనుమాట పుట్టునట్లొనర్చితివా నీకుంజరముతోడనే నిన్నుఁద్రొక్కించెద. హెచ్చరిక. సమీరా! నీకార్యమిది. ఏవేళ నాయేలుఁబడిగల లోకములవారెవరుగాని యేవిధముగ నీవువీచుటను కోరినట్లు నీవు వీవవలయు. కర్షకులు తమభూముల కెరువు దెచ్చుకొనుశ్రమ వారికిన్నగాదు. ఎక్కడనున్న యెరువును నీవే మోసికొనివచ్చి

యేభూమియందు యే వేళకెంత కావలయునో యంతంపైచుచుండుము. ఇది చేయుటకుఁ దప్పితివా నినుపాములచేఁ గఱిపించెద. కుబేరా! ననుఁ జేరినవారి కెవరికెంత ధనము కావలయునో యంతధనమిచ్చుచుండవలయు. నీనవనిధులపట్టినైననుమానె నాప్రకృతి జనులలో నెవ్వరికిగాని దరిద్రుడని పేరుండరాదు. యిట్లాచరించుటకుఁ దప్పితివా నీకింత కుష్ఠజాడ్యము వచ్చునట్లొనర్చెద. అశ్వినీదేవతలతో నౌషధమిప్పించెద. మఱచితివైరుతీ! నీవుఆశ్వనీదేవతలంబిలిపించి నాయాజ్ఞ వారికెఱింగింపుము. నాలోకమున ననుభజించు నెవ్వరికిగాని యెట్టియామయముగాని రాకుండవారుత్తరవాదిత్వము వహింపవలయునని వచింపుము. ఎవడుగాని యించుక తలనొప్పివలనైన బాధఁజెందుటనేవింటివా? వారిపుందులన్నియు పొడిచేసి నోటనుక్కున కంఠస్థనించెదనని సాటింపుము ఈశాన్యా! ఏడీయీశాన్యుడు? అప్పుడేపోయెంగాంబోలు. పోవనిమ్ము ఆభిక్షుకునితో నేమిపని? అతీతదిక్పాలవరులారా! మీరందఱు దినదినము నొకసారి నాచరణసేవకువచ్చి విద్యమాన విషయములన్నియు నాకువచించుచుండవలయు. ఎవ్వరుగాని విష్ణుస్తుతి యొనర్చునట్లు మీరెప్పుడైన వింటిరా నాకుజెప్పవలయు. వారినే సంహారణముగావించెద. పొండింక మీకుసెలవిచ్చితి, అప్సరోవతంసములారా! మీగాన నాట్య చాతుర్యములు దినదినమును నాకువలనుపడినవేళ వేచియుండి ప్రదర్శించుచుండవలయు, ఇందుకుదప్పిన మిమ్మొల్లర సముద్రమున ముంచునట్లొనర్చెద.

(యవనికోపడును).

—⁂—

ద్వితీయాఙ్కము-తృతీయరంగము.

—⁂—

క్షీ ర వా రి ధి.

[ప్రవేశము: విష్ణు శేషశాయియై ప్రక్కనలక్ష్మి ఋషులు మఱియొక ప్రక్కనుండి బృహస్పతియు నింద్రుఁడును వచ్చెదరు.]

బృహస్పతి—దేవనాథా! కంటివే యీక్షీరవారాశి. ఎంతకన్నులపండువొనరుచున్నది. అంతరంగములనుండి యెంతమనోహరముగ వాయువువిసరుచున్నది. ఈయనుకూల వాయువు మనకార్యసాఫల్యమునకు సూచకముగానున్నది. అదే యమ్మోడనే రమారమణుడు భోగీంద్రశయ్య నలంకరించియున్నాఁడు.

సీ॥ వనధినోలాడినయల్లు తనుధరించినపుల్లు
గలుగువాఁడు తనంత వెలుగువాఁడు
కలువఁదట్టినరూపు చిలువమెట్టినయేపుఁ
గన్నవాఁడు విధాతఁ గన్నవాఁడు
గిరినిమోసినసత్తి కరినిఁగాఁచినబత్తిఁ
దనరువాఁడు గిరీశు నెనరువాఁడు
కరివలియెరసజ్జ మురువుతామరబోజ్జ
నెసఁగువాఁడు శుభంబు లొసగువాఁడు

తే. గీ. వాలుగలవాఁడల బిల్లువాలువాఁడు
మేలువాఁడిందిరకు జగమేలువాఁడు
జాళువాసాలు వాఁడంఘ్రిజాలువాఁడు
డాలుగలవాఁడు తనమచ్చడాలువాఁడు

(అని యిరువురును విష్ణువునకు నమస్కరింతురు.)

విష్ణువు—దేవగురువూ! దేవనాథా! ఏమివచ్చియున్నారు?

ఇంద్రుఁడు—రమారమణా! సమస్తవిషయములు కరతలామలకముగా తెలియఁగల నీవు "ఏలవచ్చితిరని" మమ్మడిగిన మేమేమివచింపఁగలము? నీపోష్యవర్గముననున్న మాకెట్టి పరిభవము లెట్టిసంకటములు వచ్చినను నీప్రాపున పరాభవముదప్పి యున్నాళ్లుమంటిమి. ఇప్పుడు మాకైయున్న హిరణ్యకశిపునివలని పరిభవమింతయని వచింపఁజాలము. నేనొంటిగా సతీయుతుఁడనై యరణ్యవాస మొనర్చుచున్నవాఁడను. నాతోడి దిక్పాలుర దుఃఖమంటివా, దాని పరిమితిఁజెప్పఁజాలను. నాతో నీచరణసన్నిధికి వారెల్లరు రావలయునని యెంతయో కుతూహలముననున్నను వానిదాడికి జడిసి రాఁజాలరైరి. ఎవ్వరైన విష్ణుస్తవమొనర్చినవారి మట్టుబెట్టుటకు తనయొద్దకుఁగొని రావలయునని దిక్పాలుర కారక్రనుఁడాజ్ఞ యిచ్చియున్నాఁడట? ఇట్టివాని నుపేక్షించియుండుట మహాత్మా నీకుధర్మమా? నీవుమమ్ముఁ గాపాడకున్న మేమెవ్వరి శరణొందువారము.

అనుబంధము 6.

బృహస్పతి.— దేవదేవా! నిర్జరులపైన నీకెల్లప్పుడునున్న కరుణ నేఁడేలకో న్యూనపడియె. నీవింత చేపట్టినవానికిఁ బ్రాభవము కలుగుగాఁక నీవుపేక్షించినవారు నిర్నామమై పోవరా? లెమ్ము. అనుగ్రహింపుము. ఆక్రూరాసురుని సంహరించి యమరులనెల్లఁ బాలింపుము. (అనినమస్కరింతురు)

విష్ణువు.— మహేంద్రా! నిర్జరగురువులారా! లెండు. లెండు. మీరింత నన్నుఁ బ్రేరేపింప వలదు. అదుష్టదనుజుఁడొనరించు క్రూరకృత్యములనెల్ల నేనెఱిఁగియే యున్నవాఁడ. ఐన నిది యదనుగాదని యిప్పటి కూరకున్నవాఁడ. అంతయేల ఆదానవుఁడు నీ యెడకు రాకమునుపు నా వైకుంఠమునకేతెంచి యదమద మొనరించెను.

అనుబంధము 7.

ఇట్లయినను తాళుకొంటిని. నేనుసమయనిరీక్షణ మొనరించుచున్నాను. అచిరకాలమున నే వానిసంహారము కాఁగలదు. మీరూఱడిల్లిపొండు. వానికిఁగలిగియున్న కుమారుఁడు ప్రహ్లాదుఁడున్నవాఁడుగదా. వాఁడే యాదైత్యునికి మృత్యువుఁ దెచ్చువాఁడు. యోచింపకుఁడు. పొండు.

ఇంద్ర— "సీ. దండంబు శార్ఙ్గకోదండోగ్రకాండ
ప్రకాండఖండిత దైత్యకాండ నీకు
బృహ— జోహారు మదగజ ద్రోహ హావగ్రాహ
గ్రాహచ్ఛిదావహోత్సాహ నీకు
ఇంద్ర— వందనం బరవింద మందిరామందర
తుందరోరస్థలాళింద నీకు
బృహ— జేజే హరాజాది రాజీవపూజా స
మాజోచితాంఘ్రి పంకేజ నీకు
ఇంద్ర— తే. గీ. బహునమస్కారములు చక్రపాణి నీకు
బృహ— నైకసాష్టాంగములు జగన్నాథ నీకు
ఇంద్ర— ప్రణుతిశతములు సురసార్వభౌమ నీకు
బృహ— నంతసేవాంజలులు సదానంద నీకు".

(నిష్క్ర.)

—❀—

ద్వితీయాంకము-తురీయరంగము.

-:-:-

హిరణ్యకశిపుని యిల్లు.

[ప్రహ్లాదుఁడు రెండేండ్లవాఁడై తొట్లయందు పండుకొనియుండును ప్రహ్లాదుని నాడించుకొనుచు లీలావతి.]

అనుబంధము 8

లీలా—(బాలునిముద్దాడి తొట్లయందుంచి)

అనుబంధము 9

(తొట్లంబండ పెట్టి నిద్రపుచ్చి నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము : హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య—అయ్యా! ప్రహ్లాదా! నిద్రించుచున్నావా? చిన్నపాపఁడ వెంతముద్దులాడవు. (ముద్దాడును)

ప్రహ్లాద—నారాయణ! నారాయణ!

హిరణ్య—హా! ఏమిది? ఇట్లు కలవరించుచున్నాఁడు? ఈ రెండేండ్లబాలునికిఁ బ్రహ్లాదునకు నారాయణశబ్దమెట్లు బట్టువడియె? (లేపి, ఎత్తుకొని) కుమారా! ఏమంటివమ్మా?

ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా!

హిరణ్య—అమ్మ వచ్చుచున్నదిలెమ్ము. పిలిచెదను. నీవేమి భయపడితివా? అట్లు కలవరించితివి?

ప్రహ్లాద—ఊఁ!—ఊఁ!

హిరణ్య—ఏమిచూచితివయ్యా? ఎట్లు కనఁబడియె?

ప్రహ్లాద—ఏమిలేదే.

హిరణ్య—అయ్యా! నీవు కలఁగంటివో యెట్లో కాని యేదో యొక దుశ్శబ్దముఁ బలికితివి.

ప్రహ్లాద—ఏమంటిని?

హిరణ్య—ఏమోయంటిలెమ్ము. ఇప్పుడేల? కుమారా! ఒక్కమాట. నీ వెప్పుడైనఁ గలఁ గాంచి భీతిఁ జెందినపుడు నాపేరు "హిరణ్యకశిపు-హిరణ్యకశిపు" యని పలుక్కుము. వేరొక్కరి పేరెత్తకుము.

ప్రహ్లాద—ఊఁ—

హిరణ్య—అయ్యా! నీ వెప్పుడైన నారాయణశబ్దముఁ వినియున్నావా? లేక నీకెవ్వరైన చెప్పియున్నారా?

ప్రహ్లాద — నాకెవరు చెప్పల్యా. దొంతుపాటలు వచ్చును.
హిరణ్య — ఈనెండేండ్ల యీడునకే పాటలు నేర్చితివా? ఎంతగట్టివాడవు (ముద్దిడు కొని) ఏవీ యాపాటలు?
ప్రహ్లాద —

అనుబంధము 10

హిరణ్య — (స్వ) వీనిచందముగన్న నాకెంత కంటగించుచున్నది. వీనికిట్టిపాట లెవరు చెప్పియుందురు? (ప్ర) కుమారా! మాయన్నా! యిట్టిపాటలింక మఱచిపొమ్ము.

చ॥ తలఁపకుమన్న యాకరణిఁ దప్పగుపాటలు పాడకన్న వే
పలుకకుమన్న యాపలువపాపఁపుఁ బేరుల ముగ్ధమాటలన్
బలుకకుమన్న నాబలముఁ జేబడి చచ్చిన వైరివర్ణనన్
నలుపకుమన్న దుర్జనుని సన్నుతి నిన్మనసార వేఁడెదన్॥

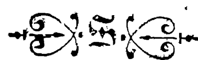
యివితప్పుడు పాటలు. మరియొక్క పాటపాడుము.

ప్రహ్లాద —

అనుబంధము 11

హిరణ్య — హా! హా! నేడేమి దుర్దినము! వీని తొక్కుపాటలకు సంతోషించవలయునా దుఃఖింపవలయునా? (ఆలింగనముచేసుకొని) అయ్యా! ఈపాటలింక పాడకుము. ఇంకొకసారి నాయెదుట ననకుము. ఎవరు చెప్పిరయ్యా! యీపాటలు నీకు?
ప్రహ్లాద — ఓలుల్యా,
హిరణ్య — అయిన నివి నీకెట్లుపట్టువడెను?
ప్రహ్లాద — అమ్మా! అమ్మా! (అనియేడ్చును.)
హిరణ్య — పోదురమ్మ మీయమ్మ యొద్దకు.

(నిష్క్రమము)

ద్వితీయాంకము-పంచమరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు.

[లీలావతియొక్క ప్రక్కన హిరణ్యకశిపుఁడొక ప్రక్కనకూర్చుండియుండి]

హిరణ్య—తరుణీ! ఇదియే నాదుఃఖము.

లీలా—పసిబిడ్డ, వానిదేమెఱుఁగు? కొంచెముబుద్ధివచ్చిన నుపదేశింపవచ్చును.

హిరణ్య—నాకేమియుఁ దోచకున్నది.

(ఇరువురుపండుకొందురు).

[ప్రవేశము: 3-4 ఏండ్ల ప్రహ్లాదుఁడు.]

ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా! నాకుఁ బాలిచ్చెదనంటివే? ఇయ్యవా? నిద్రపోయెదవా!

అనుబంధము 12

హిరణ్య—అయ్యో! ఏమిపాటపాడితివి?

ప్రహ్లాద—ఏమిపాడితిని?

హిరణ్య—ఏమోస్మరణయని యంటివే?

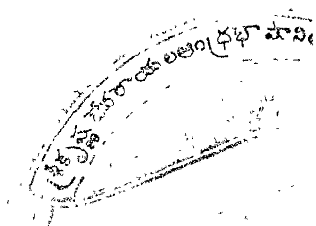
ప్రహ్లాద—ఓహో! అదియుండనీ. ఇదివినుము.

అనుబంధము 13

హిరణ్య—(బాలు నోరుమూసి యెత్తుకొనిపోవును).

—)(ద్వితీయాంకము సమాప్తము.)(—

(శ్రీ)

ప్రహ్లాద నాటకము.

తృతీయాఙ్కము - ప్రథమరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు. హిరణ్యకశిపుప్రభుండును.

హిరణ్య - మా డేడుల బాలుండు వీనిచిత్రచరిత్రముం జూచిన నాకేమియుం దోచకున్నదిగదా. ఎందెందు నిట్టివైపరీత్యముండునే? ఇందుకేమనవలయు? అదురాత్ముండగు నారాయణునిస్మరణ మొకనాడును మానఁడు. చిన్నప్పటినుండి యిరువదియేండ్లవఱకు హరిభక్తిలో మునిఁగినవారికైన యిన్ని హరికీర్తనలు వచ్చియుండవు. తోడిబాలురతో నాడుకొననైన బోఁడు. కూర్చుండియుండి యేమో తలచుకొన్నట్లాకాశము వైపునఁ జూచి "శ్రీహరీ"యని కన్నీరునించును. పడకపైఁబండుకొని ముద్దుమాటలాడుచు నట్టేకన్నుమూసుకొని మాటలాడక మాకు భయముకలిగించు నట్లొకగడియసే పూరకుండి "నారాయణా"యని యట్లేలేచును.

సీ. ఆకసంబుననేమి యున్నట్టె తాఁ దిలకించు
సరిమీరి యూరక సంతసించు
మనసార నెవరినో కనినట్టె వచియించు
"శౌరి"యనుచుఁ గన్ను నీరునించుఁ
బలుమారు హరినామములఁ బాడి నటియించు
నెగరాడి యూఱటనింత కాంచు
మనమాటలొకటియు విననిభంగిఁ జరించు
నలువార నూరక నవ్వునించు
తే. గీ. రాత్రియునుఁ బవలును జాగరమున నుంచు
నెఱిఁ బవలు రాత్రిఁ గొన్నాళ్ళు నిద్రఁగాంచు
మేలినిద్రన దాటున మేలుకాంచు
సుతుని మాదిరిఁగాంచ నద్భుతము నించు॥

పలుకులు తొక్కుపలుకులైనను పాటలుమాత్రము ప్రాకృతభాషచే నిండియుండును. ఎవ్వరు వీనికీపాటలఁ జెప్పియుందురు? వానిలోనొక్కటినైన నెందు నెవరునింతకు ముందెక్కడను వినినది కాదు. వీనికివి యెక్కడపట్టువడియుండును? అదిగో వచ్చుచున్నాఁడు.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు పాడుచు తాళము వేసుకొనుచు]

అనుబంధము 14

హిరణ్య—(ఆలింగనముచేసుకొని ముద్దాడి) అయ్యా! నీముద్దుపాటలువిన్న మఱియొక సారి విన నపేక్షకలుగుచున్నది కాని వానిలోనియర్థము కడుదుష్టమైనది. ఆమాటనోటనైన నుడువరాదు. ఇట్టిపాటలెక్కడనేర్చితివి? ఇంకవాని విడిచిపెట్టుము. నామాట వినుము. నీవట్టిపాటలు పాడుటవలన నాగ్రహ [illegible] జెంది యెన్నిమాఱులో నిన్నుఁ గొట్టవలయునని యెంకించితిని. కాని నీముద్దుమోము చూచుటవలనను నీజిలిబిలిపలుకులు వినుటవలనను దండింపలేకపోయితి. కుమారా! ఆదుష్టపు పాటలు చాలింపుము.

ప్రహ్లాద—పాటబాగున్నదయ్యా! స్వామికిఁ జ్యోతిచేసి పాడుచున్నాను. ఇదివినుము.

అనుబంధము 15

హిరణ్య—(స్వ) నాగ్రహచారమున కేమనవలయు? ఏల యీచిన్నిపాపనికిట్టిదుర్బుద్ధి? వీనికీపాడుపాట లెట్లలవడియుండును? ఇదియెట్లుతప్పించవలయు? (ప్ర) కుమారా! నాచిన్నయన్నా! నాముద్దులయ్యా! నిను వేడికొందు. ఈపాటలు వలవ దుడుగుము. మాయన్నవుగా? ఇంకొకసారి యిట్టిపాటలు పాడకుము.

ప్రహ్లాద—ఆపాటవద్దా! ఇంకొకపాటపాడెదను. (అని "జగములో" పాటపాడఁ నారంభింపఁగా)

హిరణ్య—(చెవులుమూసికొని ప్రహ్లాదునినోరుమూసి) వలదయ్యా! వలదయ్యా!! యీ పాటలు దీనియర్థము నీవెఱుఁగవు. ఆపాటలలో చెప్పఁబడినవాఁడు కడుదురాత్ముఁడు. మన కులములో బుట్టినవారెవరును వానిపేరైనఁ దలఁపరాదు.

ప్రహ్లాద—(పైపాట మఱియొక్క చరణముపాడి నవ్వును).

హిరణ్య—ఓరీ సేవకా! (ప్రవేశము: సేవకుఁడు) నీవీక్షణమునఁబోయి యాచార్యుల వారి నిందు దయచేసి రమ్మనుము.

సేవం—చిత్తము.

హిరణ్య—ఇంక చెప్పవుగా ఆపాటలు?

ప్రహ్లాద—అదిపోనీ! వేఱేపాటచెప్పెదను.

[ప్రవేశము: శుక్రాచార్యుఁడు]

హిరణ్య—(నమస్కరించును).

శుక్ర—రాక్షసేంద్రా! ఏల నీసేవకుఁడు సంభ్రమమున ననుఁబిలుచుకొనివచ్చె.

హిరణ్య—గురుసత్తమా! నేనిదివఱకు నీతో వచించియుండలేదా యీప్రహ్లాదుని విచారము?

శుక్ర—ఓహో! వీనిహరికీర్తనల విషయమా? ఇప్పుడు వీనికెన్నియేఁడ్లు?

హిరణ్య—ఇఁక నయిదుదినములకు నాల్గవయేడు పడనున్నది.

శుక్ర—పోనీ! ఇంక నొక్కసంవత్సరమేకదా. తరువాత వానికి సరియైనవిద్య చెప్పించితిమేని యీబుద్ధిజాడ్యము తానే కుదరఁగలదు.

హిరణ్య—ఆచార్యా! అదియట్లుండనిగాక. వీనినోట సాధారణముగా మూరారికీర్తనలు నేవినియున్నాను. అదియెవరు రచియించినదియో తెలియకున్నది. దారుణభంగి నాయాజ్ఞకలిగియుండుటచే నారాష్ట్రములోనివారొక్కరును రచియించియుండరుగదా! ఇంక బాలునికన్న నోమాటలు వచ్చియు రాని విధానముగనున్నది. పాటలోని సాహిత్యమందమా ధీరరీతిరాజిల్లుచున్నది. ఈచిన్నపాపఁడు వానిరచియించియుండఁడుగదా! నీకివియెట్లుపట్టుపడెరాయని నేనడుగ నెందో వినియున్నాననిచెప్పె. వీఁడెక్కడ వినియుండును? కడుచిత్రముగానున్నది. ఆగేయముల రచనావిశేషము నద్భుతముగానున్నది. నూతనఫక్కి విలసిల్లుచున్నది. ఇదిచిత్రచరిత్ర. నీవేమైన మాహింపగలవా?

శుక్ర—ఇదినాకునుఁ విచిత్రముగాఁ దోచుచున్నది. ఇప్పుడేల. వానియిచ్చ చొప్పునఁ బోనిమ్ము. ఐదవయేఁడుకానిమ్ము,

ప్రహ్లాద—("నాకన్నులారఁగాను" పాడుకొనుచుపోవును). (నిష్క్ర)

తృతీయాఙ్కము-ద్వితీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[నాల్గు సంవత్సరముల ప్రహ్లాదుఁడు పండుకొనియుండును. ప్రక్కన హిరణ్యకశిపుఁడు లీలావతియుందురు.]

లీలా—నాథా! ఇందుకేల యింతయోచింపవలయు? ఏమోపసివాఁడు ఎట్లెట్లో వానికి బుద్ధివోదమియున్నది. కొంచెము బుద్ధిగలిగినపిదప నాపిచ్చితీఱునుఁడు నా?

హిరణ్య—అదికాదు. నాకుఁగల యాశ్చర్యమేమన్న నెందెందును నేను వినని కీర్తనలు పాడుచున్నాఁడే యనియే నాయాశ్చర్యము? వీనికవియెట్లువచ్చియున్నవి?

లీలా—ఔను: అదినాకునుఁ జిత్రముగానే తోఁచుచున్నది.

ప్రహ్లాద—(నిద్రలో) రమారమణా! ఇప్పుడునాకెంత యానందముగానున్నవి?

హిరణ్య—చూచితివే! లీలావతీ! కలయందును కలవరించుచున్నాఁడు. వీనికేమికనుపించుచుండవచ్చును? నేను జయింపఁబోయియుండిన కాలమున కానరాకున్న విష్ణువు మృతిఁజెందియుండ వానికి భూతమై పట్టియుండునా? వాని జూచినట్లేమాటలాడుచున్నాఁడే.

ప్రహ్లాద—(నిద్రలోనుండి లేచి యట్లే కన్నులుమూసికొని పాటపాడును).

అనుబంధము 16.

హిరణ్య—చూచితే తలోదరీ! వీనికి జాడ్యము మించిపోవుచువచ్చె. అదియట్లుండ నింత మనోహర గీతము వీనికెటులబ్బె?

లీలా—ఈపాట నేనెక్కడనో వినియున్నాను. (జ్ఞాపకముఁజేసుకొనుట నభినయించి) ఆహా! తెలిసెను. నేనా నారదఋషి యాశ్రమమందుండు కాలమున నామునీంద్రుండీ పాటలోనిపల్లవి యని నట్లును జ్ఞాపకమునకువచ్చె.

హిరణ్య—అదివీనికెట్లలవడియుండును. భూతచికిత్సకులరావించి చికిత్సఁజేయించినఁగాని నాకూఱటగలుగదు.

లీలా—కానిమ్ము. (అని ప్రహ్లాదుని నాలింగనముఁజేసికొని) బాలకా! ఏమిట్లు పిచ్చిపట్టిన చందమునఁ జేసెదవు? నీనిద్రయేమి! నీపాటయేమి అయ్యో! నీకెట్లుకనుపించుచున్నది?

ఆ. వె. అన్నయిందుర్రార చిన్నపాపఁడరార
నీవిధంబువెలుఁగ నించుమాకు
నిద్రపోవుటేమి నీపాటలేమినీ
కరణిఁయేమి యెట్లుకానిపించె.

ప్రహ్లాద—("మానసంబున" అనుపాట ఒకపల్లవియని) ఈపాటపాడితినా?
శీలా—అదికాదు. వేఱొక్కటి.
ప్రహ్లాద—అయిన నీపాటవినుము. ఎంతబాగుగాయున్నదో? (అని మఱియొకపాట పాడును)

అనుబంధము 17

హిరణ్య—ఇదిభూతవిధియే. కుమారా! ఈపాటలన్నిఁటిని మఱచిపొమ్ము.
ప్రహ్లాద—మఱచుటయన్న నేమి?
హిరణ్య—అవిలేవనియు, లేక నీ వెఱుఁగవనియు లేక నీకురావనియు ననుకొనుట.
ప్రహ్లాద—అయ్యా! వున్నవి లేవని యెట్లనుకొందు? వచ్చినవి రావని యెట్లనుకొందు?
హిరణ్య—కుమారా! అవియింక ననుకొనుము. అవిపాడితి వేని నినుగొట్టెదనుసుమా?
ప్రహ్లాద—(ఏడ్పుట నభినయించి) ఏలకొట్టెదవయ్యా! నేనేమి చేసితిని?
హిరణ్య—(ప్రహ్లాదునాలింగనముచేసుకొని) ఏడ్వకుమా మాయన్నా! ఏడ్వకుము! నీయట్టి బంగారుకొండను నేనుకొట్టుదునా? ఊరక యట్లంటిగాక, నిన్నేమియుకొట్టను. ఇఁక కొన్నిమాసములలో నీకైదవయేడు పడఁగలదు. అప్పుడొజ్జలవద్దపంపి నీకుమంచి విద్యఁ జెప్పించెదను. అప్పుడివియన్నియు మఱచిపోఁగలవు. ఏడ్వకుము (అని ముద్దాడును).

(నిష్క్ర-9)

తృతీయాఙ్కము-తృతీయరంగము.

పాఠశాల

[ప్రవేశము: బాలుకు, ప్రహ్లాదుఁడు చండుఁడు, అమర్కుఁడు]

చండుఁడు—ప్రహ్లాదా? నే చెప్పినట్లెలచెప్పవు? నీతండ్రియే యిప్పుడు జగత్కర్తయు జగత్పాలకుఁడునైయున్నాడు. కావున నతనిని స్మరించియే ముందు విద్యనభ్యసింప వలయు. అనుము. "ఓం హిరణ్యకశిప వేనమః".
ప్రహ్లాద—అయ్యా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవేయిట్లాడిన నెట్లు? నాతండ్రి జగత్కర్తయు జగత్పాలకుఁడునవునా? అతఁడు నాకు కర్తయగుటచే నతనికాళ్ళంటి జోతచేతుఁ గాక విద్యకై ముందుముందతని నుతిఁచుట సరియా? "ఓన్నమో నారాయణాయ" యనియే నేస్మరించెద.

చండ — ఆమాటకూయుకుము నీతండ్రి నిను జంపివైచును. ముందుపాఠములు కానిమ్ము.
(అని పాఠముం జెప్పును గురువు చెప్పినట్టు పఠించును).

చండ — ఇప్పుడైన నను ము. "ఓం హిరణ్యకశిపవేనమః.

ప్రహ్లాద — "ఓం నమోనారాయణాయనమః".

అమర్క — (ప్రహ్లాదునిఁజంపఁగొట్టి) దుర్మార్గుఁడా! నీకింత యవిధేయతయా? బాలకులారా! మీకు భోజనమునకు వేళయాయె. మీ శెల్లరు వెడలిపొండు. ఓరీ ప్రహ్లాదా! "ఓం హిరణ్యకశిపవేనమః" యని నీవనువఱకు నీవిక్కడనే యుండవలయు. కూడు లేక చావవలయు. ఏమో బాలుడవని కొన్నినాళ్ళుపోవనిచ్చిన నీకింత తలబొగరు గలిగెనా? బాలకులారా! పొండు. (బాలకులు నిష్క్రమి)

చండ — ఏమి? మేనుచెప్పినమాట చెప్పుదువా లేదా?

ప్రహ్లాద — మీకు మారుపలుకనగునా? పాఠముల మీరు చెప్పినదంతయు నేర్చుకొనుచున్నానే.

అమర్క — ఇట్లుండవలయు బుద్ధిమంతుల లక్షణము. అనుము "ఓన్నమోహిరణ్యకశిపవే"

ప్రహ్లాద — "ఓన్నమో నారాయణాయ" —

చండుడు — పలుగాకీ! ఇటు గాదునీకు శాస్తి. పడ్డియుండుమిందు. మేము చెప్పినమాట యనుటవఱకు నీకు కూడు లేదనుకొనుము. (అని అమర్కునితో నిష్క్రమి).

ప్రహ్లాద — అయ్యో! వీరెంత తెలివిలేనివారు? మాతండ్రియే దైవమనుచున్నారే? లేకున్న కూడు లేక చంపెదమనుచున్నారే! నారాయణ! శ్రీహరీ! నీభక్తి నాకొక్కటికలిగియుండ నాకన్నము వేరేకావలయునా? చండామర్కుల వంటివారు ననుఁజంపువారలా? వారితెలివి యింతయున్నది. పరమేశా! లక్ష్మీవల్లభా! ఏదీ నాకుఁ గాన్పింపుము. అహా! కనుపించితివా! భళిరేభళిరే (అని గంతులు వేయుచు) దేవా! ఏలమరల మఱుఁగయ్యెదవు? పోకుము. పోకుము. నీపోయిన నాకు దుఃఖముగలుగును (అనిపాటపాడుచుండ).

అనుబంధము 18.

[ప్రవేశము: చండుఁడు అమర్కుఁడు దూరమున.]

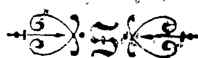
చండుఁడు — అమర్కా! చూచితివే యీబాలుని హరిభక్తి యెంతదృఢమైనదనవలయు? అక్కలియనియైన ననకున్నాఁడే. రక్షోవల్లభుని కట్టికుమారుఁడుపుట్టెను. వీనికి నారాయణస్మరణ విడిపింపుమని శుక్రాచార్యుఁడు నియమించెఁగదా? విడుపించుచుటట్లుండ గాస్మరణముమఱచుచు వచ్చెనే?

అమర్క — ఓరిచండా! మనవ్రూరక యీబాలుని కాకలి గలిగించిన నేమి ప్రయోజనము తుదకు ప్రభువునకు కోపమువచ్చునేమో? వానిస్మరణ, వానికేయుండుఁగాక. కూడు లేక చంపిన నేమి ప్రయోజనము? ఇంటికిఁ బిలుచుకొని పోదమురమ్ము.

(అని ప్రహ్లాదుని యొద్దకువచ్చి) ప్రహ్లాదా!

ప్రహ్లాద — స్వామీ — వచ్చితిరా! మా శ్రీహరినిఁ జూచితిరా? కనిపించినట్టే కనిపించి నాకు కానరాకఁబోయెనే. అయ్యో! పిలుఁపుడు నాకుఁజూపుడు.

చండుఁడు — కానిమ్ము. మీ శ్రీహరి-గోహరి. పోదమురమ్ము. (అనిపిలుచుకొనిపోవుదురు)

తృతీయాఙ్కము-తురీయరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[హిరణ్యకశిపు లీలావతి.]

లీలా — నాథా! నాకు కుమారుఁజూడ బుద్ధిపుట్టుచున్నది. దాదాపున్నారు నెల లాయెనే వానిఁజూడక, భుజింపఁబెట్టక, తలయంటక, నీళ్లుపోయక, ముద్దాడక.

ఉ. ఆరయనాఱునేఁడునెల లాయెఁగదా మనపట్టివిద్యలన్
నేరవరాజ్ఞ రొద్దకును నిచ్చలపున్మదిపోయెనొంటిగా
నేరహినిల్చెనో చదువులెట్లుగ్రహించెనో షండకేతువన్
గేరెను నాకుమారుఁ దిలకింపఁగ నాకుమనంబు గల్గెడిన్.

హిరణ్య — కామినీ! నాకునునట్లే పుత్రుని జూడ బుద్ధికలుగుచున్నది. వానిఁ జూడకుండుటెట్లు నాకేమిపగయా? ఇంటికివచ్చుచుండ వానికి భయముకలుగదనియు, వానికిఁ పట్టు వడినదుర్మతము మానదనియు, నూహించి గురుకులవాసమే యొనర్చి భోజన మజ్జనాదులకు స్వయముగ నుండియుండిన మేలుకలుగునని కదా వానిని శ్రీకరావాసముల కప్పగించి యున్ని నాళ్ళుంటిని? సేవకా! నీవీక్షణమున బోయి చండామార్కులను, నాకుమారునిఁ బిలుచుకొనిరమ్మని చెప్పుము.

సేవక — చిత్తము. (నిష్క్రమించి)

హిరణ్య — ఆయావమాసములకుముందే చక్కగఁ విద్య నేర్చియుండెడి. ఇప్పుడక్కడ నేయుండి నంఁదున నింకను విద్యాధికుఁడైయుండును. ఆ పేర పిలువరాని పలుగాకిని మాత్రను స్మరింపకయుండెనా యెంతయో విద్వాంసుఁడనిపించుకొనుచుండెడి. అదె యందెల చప్పుడు వినిపించుచున్నది. వచ్చుచున్నాఁడు కాఁబోలు.

[ప్రవేశము: చండామార్కులు ప్రహ్లాదునితో ప్రక్కన]

చండుడు —

ఉ. "త్రిప్పకుమన్న మామతము దీర్ఘములైన త్రివర్గపాఠముల్
దప్పకుమన్న నేఁడుమన దైత్యవరేంద్రుని మ్రోలమేము ను
జ్జెప్పినపాఠముల్వదలి చెప్పకుమన్న విరోధిశాస్త్రముల్
విప్పకుమన్న దుష్టమగు విష్ణుచరిత్రకథార్థజాలముల్".

ఆర్యా! ప్రహ్లాదా! నిన్ను వేడుకొందును. మేము చెప్పినపాఠములన్నియుఁ జక్కగ కవింపుము. అడిగినమాటకుత్తరమిమ్ము. ఆవిష్ణుని ప్రస్తావనమాత్రము నీతండ్రియెదుట నెత్తకుండ మమ్మనుగ్రహింపుమా!

హిరణ్య — (ప్రహ్లాదుని సమీపించి యాలింగనముఁ జేసికొని తీతముపైకిఁబోవును).

లీలా — (ప్రహ్లాదుని కౌఁగిలించి ముద్దాడును).

హిరణ్య — (ప్రహ్లాదుని తనతొడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని).

శా. చోద్యంబయ్యెడి నింతకాలమరిగెన్ శోధించి యేమేమి సం
వేద్యాంశంబులు సెప్పిరో గురువులేజాడన్ పఠింపించిరో
విద్యాసారమెఱుంగఁగోరెద భవద్విజ్ఞాతశాస్త్రంబులోఁ
బద్యంబొక్కటిసెప్పి సార్థముగఁదాత్పర్యంబు భాషింపుమా.

ప్రహ్లాద —

కం. చదివించిరి ననుగురువులు
చదివితి ధర్మార్థముఖర శాస్త్రంబులునేఁ
జదివినవి గలవు పెక్కులు
చదువులలో మర్మమెల్లఁ జదివితిదండ్రీ

కం. కడవెడు పెరుగుఁజిలికి బ
టైను వెన్నఁ వెలికిదీయు కివిని నేనె
కడుదువేద శాస్త్రములలోఁ
బడసితిసారంబు దనుజపాలక చంద్రా.

హిరణ్య—అయ్యా! చదువులలోని మర్మముఁ దెలిసితివా? నాకెంత సంతోషము. నీతోడి బాలురెల్ల మహానీతి విదులైయున్నారని విని నీకొరకై యెంతో యెదురు చూచుచుంటి.

శా. నిన్నున్ మెచ్చరునీతిపారగరిమన్ నీతోడిదైత్యార్భకుల్
కన్నారన్నియుఁజెప్పనేర్తురుగదా గ్రంథార్థముల్ దక్షులై
అన్నా యెన్నఁడు నీవునీతిమతి వాదించన్ మహావాంఛతో
నున్నాడన్ననుఁగన్నతండ్రిభవదీయోత్కర్షముం జూపవే.

కుమారా! శాస్త్రములలో సారముఁ బడసితినంటివే? ఏది నీసారము?

ప్రహ్లాద—

కం. శారీరకాంతి విజిత మసారము
భక్తావనైకచాతుర్య దయా
సారమఖిలభీకరభుజసారము
హరితత్వమొకటె సారముతండ్రీ.

హిరణ్య—(ఆశ్చర్యమునభినయించి) అయ్యా! కుమారకా ఇదియేమిచదువు? ఏమి సారము! ఆ దురాత్ముఁడగు హరిని యేల స్మరించెదవు?

శా. నాకుఁ జూడఁగఁ జోద్యమయ్యెడిఁగదా నాతండ్రియీబుద్ధి తా
నీకుం గోపలఁ ద్రోచెనో పరులుదుర్నీతుల్ ప్రబోధించిరో
యేకాంతంబున భార్గవుల్ పలికిరో యీదానవశ్రేణికిన్
వైకుంఠుండుగ్రతాపరాఘుఁ డతనిన్ వర్ణింప నీకేటికిన్

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ఆదియంతయు దైవాయత్తము. మాధవ మనోహరచరణములపై భక్తిమై నెలకొనియున్న మానసము దేవాంతర ప్రసక్తికిఁ బూనునే?

సీ. మందారమకరంద మాధుర్యమున దేలు
మధుపంబుబోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీ వీచికల దూఁగు
రాయంచ చనునె తరంగిణులకు

లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిల సేరునే కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికా స్ఫురితచకోరకం
బరుగునే సాంద్రనీహారములకు

తే. గీ. నంబుజోదర దివ్యపాదారవింద
చింతనామృత పానవిశేషమత్త
చిత్తమేరీతి నితరులంజేర నేర్చు
వినుతసద్గుణశీల, యోదనుజపాల.

హిరణ్య — శుక్రకుమారులారా! ఇదియా వీనికి చెప్పినచదువు?

చ. పటుతరనీతిశాస్త్రచయపారగుజేసెదనంచు బాలునీ
వటుగొనిపోయి వానికి ననర్హములైన విరోధిశాస్త్రముల్
గుటిలతఁజెప్పినాడవు భృగుప్రవరుండవటంచునమ్మితిన్
గటకట బ్రాహ్మణాకృతివిగాక యథార్థపుబ్రాహ్మణుండవే

చండుడు — (చేతుల జోడించి).

ఉ. తప్పులులేవుమావలన దానవనాథ విరోధిశాస్త్రముల్
జెప్పము కూర్మిరులై పరులు జెప్పరు నీచరణంబులాన సు
మ్మొప్పము నీకుమారునకు నింతయునైజమనీష యెవ్వరున్
జెప్పెడిపాటిగాదు ప్రతిచింతఁ దలంపుము మాటలేటికిన్

అమ — కం. మిత్రలము పురోహితులము
పాత్రులమేమదియుగాక భార్గవులమునీ
పుత్రునికిటువలెఁ జెప్పఁగ
శత్రులమే మేముదైత్యచంద్రానీకున్.

ప్రహ్లాద — అయ్యా! వారినేల కోపగించెదు? పూర్వజన్మసుకృత పరిపాకమునఁగాక హరి పూజా పుణ్యము లభించునా? అది యొకరుచెప్పిన వచ్చునా?

ఉ. అచ్చపుంజీకటింబడి గృహవ్రతులై విషయప్రసక్తులై
చచ్చుచుం బుట్టుచున్ మరలం జర్వితచర్వణులైనవారికిన్
జెచ్చెరం బుట్టునే పరులు సెప్పినదైన నిజేచ్ఛనైననే
మిచ్చిననైనం గానలకు నేగిననైన హరిప్రబోధముల్.

హిరణ్య—దుర్మార్గా! నీవింకొకసారి వానిపేరెత్తిన నినుంజించివైచెద.

ప్రహ్లాద—తండ్రీ! ఆపేరెత్తవలయునన్న నాయత్నమా? ఎత్తకుండుటకు నాకుసాధ్యమా?

తే. గీ. అయ్యవినవయ్య నాహృదయంబునందె
కాదునీయందు సకలలోకములయందు
నుండివిష్ణుండె యాయాప్రయోజనములఁ
దానెకావించునొక్కఁడె స్వతంత్రుడగుచు.

హిరణ్య—కులనాశకా! నీకింతకావరమా? (అని కత్తినెత్తి ప్రహ్లాదుని గొట్టబోవ).

అనుబంధము 19.

లీలా—(చేతులుపట్టుకొని) నాథా! నీవు కోపగించుట కీబాలుఁడెంతటివాడు! పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమన్న విధానమగునుగదా?

చండ—మహాప్రభువా! క్రోధముజ్జగింపుము.

కం. "నీపాపనిఁ జదివింతుము
నీపాదములానసింక నిపుణతతోడన్
గోపింతుము దండింతుము
కోపింపకుమయ్య దనుజకుంజరపట్టీ"

హిరణ్య—ఇంకచాలింపుడు. మీచదువులింకేమియు వలదు వెడలిపొండు.

చండ / అమర్క } చిత్తము. (నిష్క్ర—)

హిరణ్య—బాలకా! నీవీదుష్టమతము మానదువా లేదా?

సీ. "అస్మదీయంబగునాదేశమునఁగాని
మిక్కిలిరవిమింట మెఱయవెఱచు
నన్నికాలములందు ననుకూలుఁడైకాని
విచ్చలవిడిగాలివీవవెఱచు

ఘృత్ప్రతాపానలమందీ కృతాగ్నియై
విద్వేషమున నగ్ని వెలుఁగ వెఱచు
నతితీక్ష్ణమైన నాయాజ్ఞనుల్లంఘించి
శమనుండు ప్రాణుల జంపవెఱచు
తే. గీ. నింద్రుఁడాదల నాప్రోలనెత్త వెఱచు
నమరకిన్నర గంధర్వయక్షవిహగ
నాగవిద్యాధరావలి నాకువెఱచు
నేలవెఱవవు పలువ నీకెవరుదిక్కు".

హిరణ్య — ఎవఁడున్నాఁడురా నీకుదిక్కు ?

ప్రహ్లాద — అయ్యా ! నీవిట్లడుగ నేనేమని వచింతు ?

తే. గీ. దిక్కెవ్వఁడు దుర్బలురకు
దిక్కెవ్వఁడునీకునాకుఁ ద్రిదశాదులకున్
దిక్కెవ్వఁడు భూజనులకు
దిక్కెవ్వఁడు అతఁడుహరియె దిక్కగుతండ్రీ.

హిరణ్య — ఇంతయ్యు నీదుష్టమతము మానవా ? తరుణీ ! యింక నేను సహింపజాలను. కొడుకగుఁగాక, ఎవ్వఁడైన నగునేగాక నావిరోధిపక్ష మవలంబించువాని మన నివ్వను. ఒక గడియ వీనికవకాశమిచ్చితి. కొడుకే నీకుఁగావలయునన్నఁ జక్కఁగ నుపదేశ మొనర్చి దుష్టమార్గమునుండి త్రిప్పుము.

అనుబంధము 20.

బ్రతికియే యుండవలయునని వీడిఁచ్ఛయించునేని వీఁడును దుర్బుద్ధివీడువాఁడు. నేఁనిదె మరలివచ్చెద. (నిష్క్ర-9.)

లీలా — అనుగుఁపట్టి! చూచితివా నీజనకుడెంత కనలియున్నాఁడు? ఏల యాతనికిఁ గ్రోధము జనించుభంగినాచరించెదవు ? జనకాజ్ఞాయవశ్యము పాలింపఁదగినదికదా ? కుమారా! తండ్రిని తిరస్కరించుట పాడిగాదు. అతఁడు దుష్టమార్గమన్నదానిని నీవేలవిడువరాదు!

ప్రహ్లాద — అమ్మా ! లోకరక్షకుని జగదీశుని రమావల్లభుని స్తుతియొనర్చుట దుష్టకార్యమా!

లీలా — అయ్యా! దుష్టకార్యముకాదనియే యనుకొనుము. తండ్రికొరకై నదిమాన వచ్చుగదా ?

ప్రహ్లాద—సత్యమే? నాయట్టిబాలుని మనసునకు నయితము తరుణోపాయము గలిగించు సత్కార్యము దుష్కార్యమన్నఁ దండ్రియైన నేమి, అది వినవచ్చునా? ఇందున బిత్రాజ్ఞోల్లంఘన పాపము గలుగునా?

లీలా—అన్నా! పోనిమ్ము! నీవు సత్కార్యమేయని యంటివిగదా? దాని విడువకున్న మానె నీమనసున నీవు నుతించుకొనుము. వెలికిఁజెప్పి తండ్రిమనసునకేల యసంతృప్తి గలిగింపవలయు?

ప్రహ్లాద—అమ్మా! నాకేమిభయము? ఆశ్రీవల్లభుని పాదసేవ మనోవాక్కర్మములనే నొనర్పనుండ మనసునఁదాచనేల?

లీలా—అయ్యో! కుమారా! నీతండ్రి నినుశిక్షింతు సంహరింతునని చెప్పలేదా? అట్టి క్రోధమునకేల యవకాశమీవలయు?

ప్రహ్లాద—అమ్మగో! నీవాడునది భ్రాంతిగదా? ఈలోకమున ఒకరినొకరు శిక్షించువారున్నారా? అన్ని శిక్షలకు మాధవుడేకదాకర్త? అతని యాజ్ఞలేక నొకరి నొకరు శిక్షించువారలా?

లీలా—పుత్రా! నీకేమి గుణము పట్టువడియె? ఈయాడునకే నీకుఁగల దైవభక్తికి సంతసింపవలయుటమాని, దానికి కాఁగల ఫలమునకై దుఃఖింపవలసి వచ్చెగదా? మాయన్నా! విడువుమీమతము.

అనుబంధము 21.

నీజనకుఁడు జగమునంతయు గెలిచి స్వాధీనమందుంచుకొని జగతీశుఁడును జగదీశుఁడును నతడేయై యున్నాఁడు. అతని యెదుట బ్రత్యుత్తరమిచ్చి యొకఁడు బ్రతుకఁగలఁడా? ఆతని కొకరడ్డము రాఁగలవారలా? పట్టీ! నామాటవినుము. ఎవరికొఱకు గాకున్న, నిన్నొక రంగుళమునఁ జెనకుటఁజూడఁజాలని నాకొఱకైన నీపట్టుమానుము.

ప్రహ్లాద—తల్లీ! ఈమాటనకుము. బ్రదుకఁదెరువుపదేశింపఁగలనీవు నాకిట్లుపదేశము సేయఁజనునే? నీవేమైన నొనర్పుమనుము, శిరసావహించి యొనర్చెద. హరిభజన మానుటమాత్రము నాచేతఁగానిపని. నీకునమస్కరింతు. నను మన్నింపుము.

(అని కాళ్ళఁబడును)

[పునః ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుఁడు.]

హిరణ్య—ప్రియా! ఈకుమారుఁడు తనదుర్బుద్ధి వదలినట్లున్నదే? నిను మన్నింపఁగోరినట్లున్నదే? ఇప్పుడు సంతసించితిని. (ప్రహ్లాదునెత్తుకొని ముద్దాడి) కుమారా! నీవు మాయన్నవుగా? నిన్నెంతెంతో శిక్షింపవలయునని యెంచియుంటినే? నీయుసురు హరింపఁదలఁచి యుంటినే? కుమారా! ఇంకఁ చేయవుగా హరిభజనము?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ఆభజన మానుట నాకుసాధ్యమా? నాశరీరముతోడ బుట్టినదికదా నాకో విష్ణుభక్తి? నీవుగొప్పవాఁడవు. జగమునంతయు స్వాధీనమందుంచుకొన్న వాఁడవు. నాకుతండ్రివి. పూజనీయుఁడవు. నీమాట జవదాటక నేజరుపఁగోరుదు వేని హరిభజనము మాత్రము మానమనకుము.

హిరణ్య—ఓరీదురాత్మా? ఐన నీదుర్బుద్ధిమానవా? చూడుము. మగల నేద్రిప్పువాడను గాను. కొడుకని చూచువాడనుగాను. చంపింతునంటినా చంపింపకఁ దప్పను. ఇంకాభజన మనోవాక్కాయములమానితినని నాచరణము లంటుము. కాకున్న నీవు చచ్చితి వనుకొనుము.

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ననుఁజంపించితివా మేలాయె. అందుకెట్లయిన నోర్చుకొందుగాక, రమావల్లభు భజనమాత్రము నీవేమన్నను మానను. ఆకంజాక్షునకు నమస్కరింపనిశరీర మొక్కశరీరమా? గాలినించిన తోలుతిత్తి యగుఁగదా! ఆవనజలోచను నుతింపని నోరొక్కనోరా? ఇంతవాయించిన ఢమఢమ వాగువాద్యమగుగదా? ఆశ్రీహరిని పూజించని చేతులొక్కచేతులా? కట్టెగరిటెలుకదా! రమారమణుని చూడని కన్నులు కన్నులనవలయునా? దేహమను గోడయందుంచిన బెరుగండ్లనవలయుగాక.

సీ. కంజాక్షునకుఁగాని కాయంబు కాయమే
 పవనగుంభితచర్మభస్త్రిగాక
వైకుంఠుబొగడని వదనంబువదనమే
 ఢమఢమధ్వనితోడిఢక్కగాక
హరిపూజనములేని హస్తంబుహస్తమే
 తరుశాఖనిర్మిత దర్విగాక
కమలేశుఁజూడని కన్నులుకన్నులే
 తనుకుడ్యజాలరంధ్రములుగాక

తే. గీ. చక్రిచింతలేని జన్మంబుజన్మమే
 తరళసలిల బుద్బుదంబుగాక
విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండు విబుధుఁడే
 పాదయుగముతోడి పశువుగాక ॥

హిరణ్య— దురాత్మా! మూయుమింకనోరు. ఇంతకావరమా? నాకెదురుగ మాటలాడెదవా. అయిన నీవాహాపాత్ముని స్తోత్రముచేయుటమానవు' మాటికి మాటికి వచించెద. వదలవా? వదలవా? వదలవా?

అనుబంధము 22.

నిను విక్రమముగా సంహరింతు. నాయాన సంహరింతు.

ప్రహ్లాద—అయ్యో! ఏల యీ మాటలు? లోకముల నెల్ల పుట్టింపఁ, బెంప, సంహరింప నా వైకుంఠుఁ డొక్కఁడు కర్త గాక నేను సంహరించెదనని యొకరు చెప్పుటకు సాధ్యమా? చావు రావలసిన వేళ నెవరడ్డము వచ్చినను వచ్చును. రాఁగూడని వేళ నెందఱు సంహరింప నెంచినను రాదు.

హిరణ్య—అగును. కాఁగకును. చెప్పు మొక కడమాట?

ప్రహ్లాద—ఇదియే నా కడమాట. త్రికాలములయందును త్రికరణములందును విష్ణుచింతనమే నా తరుణోపాయము.

హిరణ్య—కానిమ్ము, దురాత్మా! ఓరీ సేవకా!

[ప్రవేశము: సేవకుఁడు]

నీ వీక్షణమున యీ పాపాత్ముని గొనిపోయి కాలసాభాదిరాక్షసుల కొప్పగింపుము. వారితో నా యాజ్ఞ వచింపుము. ఆ పశ్చిమభాగమున దూరముననున్న యున్నతశైలమునకు వీని గొనిపోయి శిఖరముననుండి క్రిందికిఁ బడునటుల దొరలింప నాజ్ఞయిచ్చితినని చెప్పుము. నా నందనుఁడనియు, సుకుమారుఁడనియు దలంపకుమనుము.

(అని ప్రహ్లాదునిఁ ద్రోయును).

సేవకు—(ప్రహ్లాదుని నీడ్చుకొని నిష్క్రమి).

లీలా—హా! నాథా! (అని చరణములపైఁ బడును).

హిరణ్య—భామామణీ! ఇంక నా శక్తి మీఱినది. అట్టి దుష్పుత్రుఁ డుండుటకంటె, లేకుండుటే మేలు లెమ్ము లెమ్ము. (అని లేవ నెత్తుచుండ).

(యవనిక దిగజారును.)

—॥ తృతీయాఙ్కము సమాప్తము ॥—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

చతుర్థాఙ్కము — ప్రథమరంగము.

పర్వత భూమి.

[ప్ర: కాలనాభుఁడు, వజ్రదండుఁడు. ప్రహ్లాదునితోఁ బర్వతశిఖరమున].

కాలనాభ — ఓరీ! పితృద్రోహీ, ఇదే మాయాజ్ఞయైయున్నది ఎఱుఁగుదువుగదా? ఇప్పుడైనను నీవాదుష్టచింత మానెదవనిన మాటయిచ్చితివా జగదీశునొద్దకుఁబోయి క్షేమము మన్నింపవేఁడుకొందుము. ఏమందువు?

అనుబంధము 23.

ప్రహ్లాద — నేనేమందును. కృష్ణాయందును. నారాయణాయందును. కానిండు. మీయాజ్ఞ నిర్వహింపుఁడు.

కాల — (వజ్రదండునితో ఏకాంతమున) ఓరీ! వీనికి నిద్రవేళవచ్చినది. నిద్రపోయినప్పుడు చరుపాత మొనర్చిపోదము.

వజ్ర — అవును. అదియే మేలు.

ప్రహ్లాద — (పాటుపాడుచుఁ బండుకొనును).

అనుబంధము 24.

కాల — వజ్రదండా! నిద్రపోయినట్లున్నది. ఇంకమనపనిఁజేయుదమా?

వజ్ర — (ప్రహ్లాదునిజూచి) కాలనాభా! ఇంకను నిద్రపట్టినట్టులేదు. కొంచెముతాళుదము. (ఇరువురుకొంచెముసేపు నిలిచి ప్రహ్లాదునెత్తియట్టిక్రిందవేయుదురు. శబ్దముతో ప్రహ్లాదుఁడు క్రిందబడును. ఒక ఘటికాలమున తెరక్రిందికివడిలేచును).

ప్రహ్లాద — (పాటుపాడుచు ముందటికి వచ్చును).

[ప్రవేశము: నారదుఁడు].

అనుబంధము 25.

నారద — భళీ! కుమారా! నీవు కృతార్థన్యుఁడవు, ఆవిష్ణునను్గ్రహము నీకు పరిపూర్ణము గాఁగలదు. ఉన్నతశైల శిఖరమునుండి పాతమొనర్చియు నించుకైనఁ గందకుండ యున్నాఁడవే?

ప్రహ్లాద—మహాత్మా! నమస్కరించెద. నీవెవ్వరవో నెఱుఁగను. ఐన నీవీణాగానము వినగా, నీవు హరిభక్తశిఖామణివని తెలియవచ్చెఁగాని నీధ్వనిమాత్ర మెందో కలలో విన్నట్లున్నది.

నారద—కుమారా! నేనారదుఁడను.

ప్రహ్లాద—ఆహా! నీవా నారదుఁడవు! (నమస్కరించి) సాధారణముగా మానవులకంటి కగోచరుఁడవైన నిన్నుఁగనుగొను మహాపుణ్యమెవరికి లభింపఁగలదు? మహాత్మా! నన్నుధన్యుఁజేయఁగదా నీవిందేతెంచుట.

నారద—కుమారా! నిన్నుఁగాంచుటచే నాకును ధన్యతసిద్ధించె. హరిభక్తులగు మము బోంట్లెల్లనీకు వెలుగుఁబట్టుటకైన నర్హులముకాఁజాలము. ఇదియంతయు నీపూర్వజన్మ సుకృతఫలము. ఎవరుమాన్పినను నీకా రమేశునిమీఁది భక్తి మానఁజాలదు. దృఢభావమున నీవతనిని నమ్మితివా యేకీడును రాదు.

సీ. ఓబాలహరిభక్తయొగి నిన్నుఁజూడనా
స్వాంతంబునను నిండెసంతసంబు
బఱికింపఁగాఁబూర్వభవపుణ్యఫలము న
గాకింతఘనభక్తి గలుగఁగలదె
యీయీడునకెయున్న యీభక్తియెవరెం
తమాన్పఁబూనిననైన మానఁగలదె
వైష్ణవాగ్రణులలో వరమణివై యీఁడులే
కున్నవాఁడవేయో కుమార

తే. గీ. వసుధ నన్నుఁబోలు భక్తులెవ్వరుగాని
తెలియ నీప్రాభవమునకు దివియపట్టఁ
జాలువారెమె యెన్నిచందాలనైన
వేదహితపాదలోల ప్రహ్లాదబాల!!

నినుఁజూచుటకే నేవచ్చితి. ఇఁక నేఁబోయివచ్చెద.

ప్రహ్లాద—మునికులతిలకా! ఎంతప్రాణముపైవచ్చినను హరిభజనము మానని పుణ్యము నాకుఁగలదుగదా?

నారద—(ప్రహ్లాదునాలింగనముఁజేసి) బాలభక్తాగ్రేసరా! నీవేమియు యోచింపకుము. ఈభక్తి నీకెన్నఁటికినితప్పదు. ఎవరెంత కీడొనర్చినను నిన్నేమియు బాధింపఁజాలరు.

(యవనికపడును)

చతుర్థాంకము-ద్వితీయరంగము.

హిరణ్యకశిపునగరు.

[లీలావతి మూర్ఛిల్లియుండును ప్రక్కన హిరణ్యకశిపుఁడు].

హిరణ్య—తరుణీమణీ! ఏమిచింతించి యేమిప్రయోజనము? ఇది యత్నములేనిపని. ఊరక శోకము మానుము.

లీలా—నాథా! బాలుఁడనియైన నించుకంతయు కరుణింపకఁబోయితివే? ఎట్టిదుష్కృతములవడినను సుతుని శిక్షింపవలయుఁ జక్కనిమార్గమునకుఁ దేవలయుఁగాక, చంపఁ బంపుదురే? అయ్యో! ఈ పఱకు నాకుమారుఁడేమైయున్నాఁడో? వాని వియోగ దుఃఖము భరియించి నేమనఁగలనా?

సీ. రక్కసుల్బట్టఁద్రోయ రక్షింపరావె
మాతల్లియనుచు నన్నడల చెనేమొ
పైనుండిపడఁబోవ్రువడి దిక్కులోపక
యమ్మా యనుచుఁజాల నఱచెనేమొ
మిగులనేరములేక తెగటార్చెదఁ డ్రి
బల్కి రుండనుచు నాడికొనియెనేమొ
తండ్రిచంపఁగఁబంపఁ దానడ్డపడదయ్యోఁ
దల్లియంచని తల్లడిల్లెనేమొ

తే. గీ. యెట్టులున్న వాఁడో ఘేమమ్ముగునాఁడో నా
కకట వానిముద్దు మొగముఁజూచు
భాగ్యమింక లేదో పాపనినేనెందు
వెదకుద్దానటంట్లు బ్రతుకుదాన.

ప్రాణేశా! మన్నింపుము. నీసుతునిఁ బిలిపింపుము. నీకులాభరణమును.

హిరణ్య—తన్వీ! ఇదియేమి భ్రాంతినీకు? వాఁడొకకొడుకని నీవు భావించెదవా? నందనవనమున విషవృక్షము పుట్టినట్లు బుట్టినాఁడే? యింతయుపుధేయుఁడు పుట్టిన నాకీర్తియంతయు పాలివోవదా?

[ప్రవేశము: కాలనాభుఁడు]

కాల—దేవా! మీయాజ్ఞ తెఅంగున మీకొమారుని శైలశిఖరముపైఁగొనిపోయి యందుండి యావైపునున్న యగాధబిలమునఁ ద్రోసివచ్చితిమి.

హిరణ్య } లీలా } హా! కుమారా! (యనిమూర్ఛిల్లుదురు).

అనుబంధము 26.

లీలా—అయ్యో! పుత్రా! ఈ యేడేండ్లుమాత్రము పెంచుటయే నాకుఫలమా? నీ కాపాడు హరిభజన మెట్లులవడియె? నీజనకునికి నీవేల శాత్రవుఁడవైతివి? అయ్యో! తనయా! అంతయెత్తునుండి నీవగాధకూపమునఁబడునప్పు డమ్మాయని నన్నెంత తలంచితివో? ఎట్లుభరించితివో. అయ్యయ్యో! నేనెట్లుసహింతును? నాథా! నీ కించుకైన కరుణలేదయ్యెనే? కన్నకుమారు వధింపఁబాల్పడితివే?

హిరణ్య—హా! కుమారా! నినుబాసి నేనెట్లుజీవింతు? ననుతిరస్కరించుబుద్ధి నీకేలకలిగె. ఏలయసురాత్ముని స్మరించుట మానవైతివి. నీపాటల యర్థమునకుఁ గంటగించినను నీ ముద్దుపాటల మరల మరల వినగోరు యభిలాష జనించుచుండెనే. నేనింకెవ్వరి పాటల వినఁగలను? హా! ప్రహ్లాదా (అనిగట్టిగ నఱచును).

(లోపలధ్వని "అయ్యా ఇదేవచ్చితి" నని)

హిరణ్య—తన్వీ! ఏమాశ్చర్యమిది? మనకుమారునిధ్వని విన్నట్లాయె? నాకేమైనను భ్రమయా! లేక నీకు నట్లేవినఁబడెనా?

లీలా—నాథా! నాకును నిక్కముగా వినఁబడియె.

(ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు పాడుకొనుచు)

అనుబంధము 27.

లీలా—(పోయి గట్టిగా నాలింగనము చేసుకొనును)

హిరణ్య—(కొంతసేపు దిగ్భ్రమము నభినయించి తర్వాత పోయి ప్రహ్లాదునెత్తుకొని ముద్దాడి) నాతనుజా! మరల నాయొద్దకువచ్చితివా? ఇంక నీ దుర్వర్తము మానితివి గదా? అయ్యా! క్రూరాత్ముఁడనైన నేను నీకు శైలపాతశిక్ష విధించితినేయని నీ కాగ్రహము కలుగదుగదా? అయ్యా! నీవెట్లువచ్చితివి? ఆ కూపమునుండి యెట్లు తప్పించుకొంటివి? మహోన్నత స్థానమునుండి క్రిందఁబడుట కెట్లోర్చితివి? నీవేతప్పి వచ్చితివా లేక నాచారులేనినుఁద్రోయలేదా?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! నీచారులు నన్ను కూపమునఁ ద్రోసెదమనిరి. ఎంతసేపుచూచినను ద్రోయరైరి. ఆ శైలశిఖరముపై నిద్రించితి. ఇంతకు కొంతముందు నిద్రనుండి లేచితి చూచెదకదా! ఎట్లో యీపర్వతముక్రిందికి వచ్చియుంటి. వారేత్రోసిరో, నేనే పడితినో నేనెఱుంగ? ఇట్లే వచ్చితి.

హిరణ్య — కుమారా! మిక్కిలి సంతసించితిని. నాభాగ్యవిశేషమునఁగదా నీవుమరలి వచ్చితివి ఇంకపోయినది పోవనిమ్ము. నీకుపట్టువడియున్న దుష్టమతము మానుము? ఆకలుషాత్ముని పేరింక నుడువకుము. నాతమ్ముని జంపిన పాపాత్ముఁడుఁగదా వాఁడు.

ప్రహ్లాద — జనకా! తననామస్మరణచే యల్లవారికలుషములు క్షాళనము సేయనున్న ప్రభావముగల యాయిందిరావల్లభుని నీవుకలుషాత్ముఁడంటివే! ఇందుకు నేనెట్లోర్తును.

హిరణ్య — ఛీ-దురాత్మా! మరల నీమాటచెప్పుటకా నీవువచ్చితివి? కలుషమతులగు నాభటులు నేచెప్పినయాజ్ఞ నిర్వహింపక నినుశైలమునుండిఁ బడఁద్రోయక స్వామిద్రోహమొనర్చియున్నారు కాబోలు? వారికిదగిన శిక్షయొసంగెద. అట్లుగాకున్న నీవు ప్రాణములతోనిటువచ్చియుందువా? ఓకీసేవకా!

[ప్ర: సేవకుఁడు.]

నీవీక్షణమున బోయి మంత్రిసత్తముని విశ్వజిత్తునిఁ దోడికొనిరమ్ము.

సేవక — చిత్తము.

హిరణ్య — లీలావతీ! చూచితివా యీదురాత్ముని కండక్రొవ్వు? ఇప్పుడువీఁడాడిన మాట యింకొక్కసారియాడిన నేవీనిఁజంపింపకవిడువను.

[పునః ప్రవేశము సేవకుఁడు.]

సేవక — దేవా! ఆచార్యులవారు విచ్చేసియున్నారు. మీమంత్రిసత్తముఁడు నిప్పుడే వచ్చెదనని నుడివె.

[ప్ర: శుక్రాచార్యుఁడు.]

శుక్ర — హిరణ్యకశిపూ! నీకుమారుని శైలమునుండి పడఁద్రోయించితివఁట. అదివిని నామనసు కళవళముఁజెందె. నీభటుఁడగు కాలనాభుఁడును నీకుమారుని శైలమునుండి యగాధకూపమునఁద్రోసినది నిక్కమనివచించె. నీతోమాటలాడవచ్చుచుండ దారిలో నీకుమారుఁడు బ్రతికివచ్చియున్నాఁడనితెలిసె. ఏమాశ్చర్యమిది?

హిరణ్య — బ్రతికివచ్చియున్నాఁడన్నియే దుఃఖించుచున్నాను. కులనాశకుఁడు చచ్చియున్న నాకింత దుఃఖముండదుకదా? గురువర్యా! మీరును చూచితిరిగదా? చిన్నప్పటినుండి వీనికి హరిస్మరణయను దుర్మతమెట్లో పట్టువడియున్నది. ఎంతచెప్పినను ప్రాణములొప్పఁజెప్పును గాక, నదిమాత్రము మానడనుచున్నాఁడు. ఎట్లనువీఁడు చావవలసినవాఁడేయగు. ఏదోయొక్కవిధానమునఁ జంపించెద.

శుక్ర — కుమారా! బాలుని ప్రమంధజేయుటపాడియా? యెట్టివిధానము పట్టువడినను, నెట్లో యొకమార్గమునఁ ద్రిప్పజూడవలయుఁగాక చంపునంత పగసాధింపఁగూడునా?

హిరణ్య—అయ్యో! గురూత్తమా నాకేమిపగయా? నీవెఱుఁగవే? ఈశ్వేడులోకముల నాయాజ్ఞ నిర్వహింపనివాఁడొకఁడున్నాఁడా? ఈబాలుని యహంకృతికి నేనోర్వఁగలనా? మీరెవ్వరైననుద్బోధించి వానిమతము విడిపించితిరా ధన్యుఁడనయ్యెదఁగదా?

శుక్ర—లీలావతీదేవీ! నీవైన నుద్బోధింపకఁబోయితివా?

లీలా—ఆచార్యసత్తమా! నేను నెంతెంతో బోధించితి. ఎట్లును త్రిప్పజాలకున్నాను. నాథుని యాగ్రహముజూడఁజాలకున్నాను. మీరైన నుద్బోధించి నానాథునియభీష్టముఁ జెల్లింతురా?

శుక్ర—చూడుమింకొకసారి వానికిఁ జెప్పి?

హిరణ్య—గురువర్యా నేనొక కార్యమునకై పోవలయు. నామంత్రియు రాఁడయ్యె. ఇప్పుడెవచ్చెద. ఇంతలో నీకష్టాత్ముని దుష్టమతమునుండి వారింప నుద్బోధింపుఁడు.
(నిష్క్రా).

లీల—(ప్రహ్లాదుని కౌగిలించి) అన్నా! నేనెన్నిమారులో వచించితినే. తండ్రిమనస్సునకు వెగటగుకార్యము జరుపవలదని వినకున్నావే. నేనేమి సేయుదును? అయ్యో! నీకంత భక్తియున్న వెలికిఁ జెప్పికొనక మదిలోననే యుంచుకొమ్మని సహితముచెప్పితినే? కుమారా! నీవు పెద్దవాఁడవై యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానము గలిగినపిదప నీయిష్టవచ్చినట్లులాచరింతువుగాక, ఇప్పుడుమాత్రము నామాటఁ జేకొనుమా?

సీ. అన్న రోమదినెంత హరిభక్తియుండిన
నినుపార వెలికిరానీ యకయ్య
తనుఁగాంచిపెంచిన తండ్రియాడినమాట
పాటింపకుండుట పాపమయ్య
తనమాటవినకున్నఁ దప్పకనీతండ్రి తెంపుమై
నినుఁజంపఁబంపునయ్య
విభుఁడైన తండ్రియే వెసఁ జంపబంపిన నాఁతులిం
కెవరునిన్నోర్చితురయ్య

తే. గీ. వంతలీవొందనెట్లు భరింతునయ్య
నీకుఁగీడైన నాకెంతశోకమయ్య
యీపుగాకననోర్చెడు వారెవ్వరయ్య
లీలనామాటలిప్పుడాలింపుమయ్య.

అయ్యో! నీకు శైలపతన విధికలిగినందున కింతవఱకు నేనెంత దుఃఖించితినో, యా దైవమే యెఱుఁగు. నా భాగ్యవిశేషమున నెట్లో తప్పివచ్చితివి. ఇంకనుడుగుమా నీయా చరణము? చిన్నికుమారా! నీజనకుఁడు పట్టినపట్టు సాధింపక మానఁడు. నీపతనిమాట వినకున్న నిన్నుఁజంపక మానఁడు. నిష్కారణముగ మృతిగలిగించుకొందువేని దీని కెట్లోర్తును?

శుక్ర — చూచితివే బాలకా! నీతల్లిమాటలయందెంత యుక్తియున్నది. పుత్రతకుఫలము జనకవాక్య పరిపాలనమేకదా? నిరంకుశాధికారముగల నీజనకుఁడు నీవుమాటతప్పిన నోర్వఁడు. నినుసంహరింపక మానఁడు. ఊరక వాగ్దోషమున సంహరింపఁబడుట వివేకమతమగునా?

ప్రహ్లాద — గురువర్యా! మాతా! మీమాటలకు నేనచ్చెరువొందితి. సర్వధర్మములు తెలిసినవారలు మీరింతధర్మసూక్ష్మము నెఱుఁగకుందురా? చంపవలయునన్న, పాలింపవలయునన్న, నందుకు జగదీశుఁడగు శ్రీవల్లభుఁడు కర్తగాక నితరులకు సాధ్యమా? ఒకరినొకరు చంపువారలా? చంపనే చంపిరనుకొనుఁడు. అందుకేల యోచింపవలయు? శరీరముధరించి పుట్టిన మానవునికి చావెంతనిక్కువమో బ్రతుకంతనిక్కముకాదుగదా? చావు తప్పనిది. స్థిరమైనది. బ్రతుకు సంశయమైనది. అస్థిరమైనది. ఇట్లుండఁజావునకు వెనుదీయవలయునా? నూరేండ్లకు చచ్చువాఁడు నిప్పుడే చచ్చెదఁగాక. భవతారకమై, యానందజనకమై, యప్రతిమానమైయున్న, శ్రీహరిస్మరణ నేమానుదునా? ఇంక నాకు జెప్పకుఁడు. ఇదికానిపని. బ్రతికియున్నను హరినన్నురక్షించువాఁడు. చచ్చిన నతఁడే నను రమ్మనువాఁడు. మానను. మానను. అదిగో! ఆశ్రీహరి దివ్యమంగళవిగ్రహము ఎందుబోయినను నాకన్నుల కగపడుటమానదు. అదె! యీయిందిరావల్లభుఁ డందున్నవాఁడు. ఇందున్నవాఁడు. ఎందునున్నవాఁడు.

శుక్ర — (స్వ) అహో! ఈకుమారునకెంతదృఢభక్తి. వీని తండ్రికెంతదృఢవైరము? నాకుఁ జూడఁ బుత్రునకు తండ్రిమృత్యువో? తండ్రికిపుత్రుఁడే మృత్యువో? తెలియఁగ రాకున్నది.

[పునః ప్ర: హిరణ్యకశిపుఁడు]

హిరణ్య — ఆచార్యా! సతీమణీ! ఎంతవరకు వచ్చియున్నది?

శుక్ర — (స్వ) కంఠమువఱకు వచ్చియున్నది. తలమున్కలొక్కటియే తక్కువ.

హిరణ్య — ఏమి యూరకైతిరి? ఈదురాత్ముఁడు తనమతమును మానఁడా? ఆహా! వినాశనముఁ గలననే యెఱుఁగనయ్యో. విప్రజిత్తూ!

[ప్ర: దూరమున విప్రజిత్తు.]

విప్ర—మహాస్వామీ!

హిరణ్య—మంత్రీంద్రా! నే జెప్పితిగదా యీ కుమారుని పాపపుపట్టుదల? వీని నింక జంపుటకై యెవరికైన నేర్పరుపుము. మండుచున్న యగ్నిలో వైచి చంపుమనుము. సముద్రమునను౦చి గుండ్లపై నెత్తుమనుము. కాలవ్యాళముల రప్పించి కఱపించి చంపుమనుము. కొఱతకు వేసి గాలమున కెక్కించి తలఁ దఱికించి ఏనుగులచేఁ ద్రొక్కించి రాళ్లు రువ్వించి, యేవిధానముననైన సంహరించి యా సంతోషవార్త నాకెఱింగించి, నాతో బహుమతిఁ గైకొనుమనుము. కొనిపొమ్ము చండాలుని? (కాలదన్నును)

అనుబంధము 28.

శుక్ర—దైతేయచంద్రా! నామాట యింత్లే పాటింపుము. నా కుమారులిద్దఱును వానిని పఠింపించి యున్నారుగదా? నేనొక్కింత విద్యఁ గఱపెద. తప్పక బుద్ధిమంతునిఁగావించెద. నెలదినములలో నీయొద్దకు రుదెంచి యిప్పటిప్రహ్లాదునికిని యప్పటిప్రహ్లాదునికినిఁగల భేదము నీవే యెఱుంగునట్లొనర్చెద. ఇప్పటికి కోపము సంహరింపుము.

హిరణ్య—గురుపుంగవా! నీమాటకు మాఱాడువాఁడనా? ఎట్లయిన వీనిబుద్ధి ద్రిప్పిన నాకత్యంత సంతోషము జనించుగదా? అవశ్యము కొనిపొమ్ము. విప్రజిత్తూ! మా యాచార్యుఁడు తానింత ప్రయత్నముఁ జేసెదనని వచియించియున్నాఁడు. నెలదినములగడువు కోరియున్నాఁడు. ఇదియేమాట. ఇంకొకసారి నాయొద్దకీకుమారుని దేవలయునన్నఁ బరిత్యక్తపూర్వస్మరణునిగాఁ దేవలయు, లేదా సంహరింపవలయు. ఇంకొకసారి యాజ్ఞ వలదు. గురుపుత్రులవారియింట వీఁడెట్లు నడచుకొనుటయు విచారించుకొనుచుండుము. వీనిబుద్ధి తిరుగకపోయెనా, నేఁ జెప్పినవిధానము నన్నిఁటొక్కొకసారియవంగకత్వయే చేయఁబంపుము. శైలపాతల నొనర్చియు బ్రదికివచ్చిన యీ దుర్మార్గుఁ డింకెట్లు తప్పించుకొనునో చూచెద? (శుక్ర-ప్రహ్లాద—నిష్క్రాన్తి)

లీలా—స్వామీ! నేను హతభాగ్యరాలను. ఇట్టికుమారునిఁ గనియు వాడు లేకుండ నొనర్చుకొనువిధి ఘటింపనున్నది. వాఁడు వానిమతము నించుకైనను ద్రిప్పఁడని నాకు దోఁచుచున్నది. అయ్యో! పరమాద్భుతసుధీసమేతుఁడగు నాముద్దుకుమారుఁడు నాకు లేకుండెడుగా? నీవైనఁ గరుణించి వానియిచ్చవచ్చిన వానిఁ బోనివ్వరాదా?

హిరణ్య—మానవతీమణీ! ఇది సరియైనమార్గముగునా. నాకొడుకువలననే నాకిట్టి తిరస్కారముగల్గుఁగాదునా? చూచినవారేమందురు? తనకొడుకు నేయాజ్ఞలో నుంచుకొనఁజాలనివాని యాజ్ఞ నింకెవరు నిర్వహింతురు? అదిగాక నాకాజన్మశత్రువగు వాని నా యెదుటనే ప్రశంసించుచుండఁ జూచి నేనోర్వఁగలనా?

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్స్యుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్షసేయు క్రియ నాయార్యుల్ గులద్రోహి దు
స్సంగుల్ కేశవపక్షపాతి నధముల్ జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదర్ గులము నిర్దోషంబుగావించెదర్

(లీలావతి దుఃఖముతో నిష్క్ర-.)

సేవక — దైతేయచంద్రా! నారదఋషులు వచ్చియున్నారు.

అనుబంధము 29.

(హిరణ్యకశిపుఁడు లేచిపోయి నారదఋషినిఁ బిలుచుకొనివచ్చి నమస్కరించి కూర్చుండఁజేయును).

నారద — హిరణ్యకశిపూ! ఏమి మిక్కిలిచింతతో నున్నట్లున్నది?

హిరణ్య — సంయమీంద్రా! నేనేమనివచింతును? నీయట్టివాఁడు సహితము చిరకాలము నుండియున్న నారాయణ స్మరణమాని నాపైఁగల యభిమానమున నాస్మరణచేయుచుందువే? ఇట్లుండ నాకొడుకునకు నెవరుగఱపియున్నారో నారాయణస్మరణవ్యాధిజనియించియున్నది. ఎంతచెప్పినను నెవరుచెప్పినను వినఁడు. అయ్యో! నారదా! అమరాత్ముఁడగు నింద్రుఁడు నాసతీమణినిఁ జెఱపట్టుకొనిపోవుచుండ నీవువిడిపించి నాకెంతయు నపకార మొనర్చితివి. నాసతికిఁ గలిగిన శిశువుబుట్టినవెంటనే ఖండించు నుద్దేశమున చెఱపట్టితినని వాఁడు నీతోఁ జెప్పడా? అట్లేఖండించినయెడల నున్న నాకెంతో సంతోషముండెడి. నాకున్నపీడ వీడుచుండెఁగదా?

నారద — అట్లనా? నీకంత దుస్సాధ్యముగానున్నాఁడా? చిన్నిపాపఁడు వాఁడు నిన్నంత తిరస్కరించువాఁడా? నాకాశ్చర్యముజనించె. అట్టివానిమాత్రము మననీయరాదు. మననిచ్చిన నీయశమునకే కళంకము పెట్టినట్లగు. నీతమ్ముని జంపిన మహావిరోధిని నీచిన్నబాలుఁడు నీయెదుటనే నుతించునది వినియోర్చుటకు సాధ్యమగునా? అట్టి యహంకారబుద్ధిమాత్రము పెరుగనియ్యరాదు. తుదకువాఁడుపోయిన నేమి మీరిఱువురుఁ జల్లగనున్న, నెందఱట్టి కుమారులు గల్గరు?

హిరణ్య — శబాస్. నారదా! నీవు నిష్పక్షపాతివి. నీకున్నగుణము మఱియొక్కరికిఁ గలుగదు. నారదా! భోజనమునకు వేళయాయె. దయచేయుఁడు. (నిష్క్ర-)

నారద — "గోవింద దామోదర" పాటపాడుచు — (నిష్క్ర-)

చతుర్థాధ్యాయము-తృతీయరంగము.

పాఠశాల.

[ప్ర: బాలురు, ప్రహ్లాదుఁడు, శుక్రుఁడు, చండుఁడు, అమర్కుఁడు]

శుక్ర—ప్రహ్లాదకుమారా! మీతండ్రితో, నేఁజేసియున్న నెలదినములగడువు మీఱఁజొచ్చె. ఈనెలదినములు నుత్తమోత్తములగు పాఠముల నీకుగ్గడించితి. వానియర్థము మఱవవుగదా? రేపు నీతండ్రియొద్దకుఁ బోవుదమా?

ప్రహ్లాద—అవశ్యకముగాఁ బోవుదము.

శుక్ర—ఇప్పుడు బుద్ధిమంతుఁడవు. పోయినప్పుడు నేఁజెప్పిన పాఠములనుమాత్రము వల్లించి మీతండ్రికోపగలుగు విషయమెన్నఁటికి నుగ్గడింపకుము. ఈదినము సంతోషపూర్వకముగా మాయింట పండుగఁ గావింపబడియున్నది. చక్కఁగ భోజనమొనర్చి, రేపు మీయయ్యయొద్దకుఁ బోవుదము. బాలకులారా! మీరెల్లరు నేఁడుమాయింటనే భుజింపవలయు. మేముస్నానమునకు వెడలెదము. మీరింకెంతసేవు మీపాఠముల వల్లించిపోయి స్నానమొనర్చిరండు. (శుక్ర, చండ. అమర్క నిష్క్రమి)

1వ బాలకుఁడు—ప్రహ్లాదా! ఏమి మనయాచార్యులవారేమేమో చెప్పుచున్నారే? ఎల్లశాస్త్రముల చెప్పుటకునుండే నేర్చుకొను నీకు వారింతచెప్పవలయునా?

ప్రహ్లాద—బాలకులారా! ఏమో మనగురుఁవుచెప్పుచున్నాఁడని నేనూఁకొట్టితిఁ గాక, మాగురువులవారు చెప్పుమార్గము ఋజుమార్గము కానేకాదు.

2వ బాలకుఁడు—అట్లనా! ఏమిచిత్రము వింటిమి! అదిఋజుమార్గముఁ గాకున్న నింకేది ఋజుమార్గము! అదినీకెట్లుదెలిసె! ఏదీ ఏదీ నీనోటనింత వినఁగోరెదము!

ప్రహ్లాద—ఇట్లురాఁగుఁడు. మీరునుయోచింపుఁడు. మనప్రాయపు బాలురు నెలదినములలో నెందఱో గతించితిరిగదా! వారేలగతింపవలయు! మనమేలజీవించియుండవలయు! వారిశరీరము లెక్కడఁబోయె! అవి మొదట వారికెట్లుకలిగియుండె! ఇవి యించుకయోచింతురేని కర్మానుగుణముగఁ గాక దీని కింకొకకారణముండునే! శరీరమువలన ప్రయోజనముండునే యన్న, నొక్కింత ప్రాణముపోయిన వెంటనే కుళ్లి దుర్గంధముపుట్టి పురుగులుపడి నశింపదా! దానిఁ గాల్చెదరు, పూడ్చెదరు, పక్షిసంఘమున కాహారముగా నొనర్చెదరు. కావున శరీరము ముఖ్యముకాదుగదా! ఆశరీరములోనున్న యింకొకపదార్థముగదా దానిస్వాధీనమందుంచుకొని యుండునది. ఆపదార్థమేది! అదియే జీవుఁడు-ఆత్మ-నని మనచెవులవింటిము. పదార్థముల మనలఁజూతుకన్నము.

కన్నులుచూచునా! చెవులువినునా; జీవాత్మకదా కన్నుల మార్గమునఁజూచుట చెవులమార్గమున వినుట! జీవాత్మలేని శరీరము నిలువఁజాలదుగాని, శరీరములేని జీవాత్మ నాశనమొందదు. అట్లునాశనమొందకున్న నెక్కడఁబోవును! పుణ్యపాపముల ఫలమనుభవించి వెంటవచ్చిన కర్మకొలది మరల శరీరాంతముగ్రహించును, అదియేపుట్టుక. అందునకొన్నాళ్ళుండి మరల నశించును. ఇట్లేపుట్టుచు-చచ్చుచు. చచ్చుచు-పుట్టుచు నెడతెగకుండును. ఆజీవాత్మ మరల పుట్టకుండుటకు నుపాయము లేదా! అదియేతరుణోపాయము. అదిదేనివలన లభించును? ఊరకశాస్త్రములవలనఁ బ్రయోజనమేమి "వర్ధచ్ఛేదనపూర్వయోః" అని చదివితిమిగదా! ఆధాతువలన నెన్ని శబ్దములు బుట్టిన మనకేమి ప్రయోజనము కలుగు? అట్టిచదువులెన్ని చదివిన నాత్మ తారకములుగావు. మననారు గృహస్థమార్గము నవలంబించి సంసారక్లేశములజిక్కి చచ్చుచు పుట్టుచు, పుట్టుచు చచ్చుచు, నెన్నిజన్మములెత్తినను బంధముల్ల మానఁజాలకున్నారు. తల్లియని, తండ్రియని, కొడుకని బిడ్డయని యూరక వ్యామోహమున మడియుచున్నారు. ఈజన్మమునఁ దండ్రియైన పూర్వజన్మమున రాఁగలజన్మమున నాతడెవరు? ఇది వివేకమార్గముకాదు.

గీ॥ దీనశుభములేదు దివ్యకీర్తియు లేదు
జగతిఁబుట్టిపుట్టి చచ్చిచచ్చి
పొరలనేల నెందుపుట్టనిచావని
త్రోవవెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి.

1వ బాలక— అయ్యా! నీవుచెప్పిన మార్గము వినినంతనే సన్మార్గమనిపించె. అయిన మనకెల్లరకు తరణోపాయమేదికలదు?

ప్రహ్లాద—కలవు, మార్గములెన్నియోకలవు. తెలియక యాచరింపని వారలట్లుండ తెలిసి యాచరింపనివారి సంఖ్యయే యీలోకమున మెండు. అవిచెప్పువారుకలుగుటదుర్లభము. చెప్పినఁ జెప్పుదురుగాక వారేయాత్రోవఁద్రొక్కరు. ఇట్లేప్రపంచమంతయు రాగమయమై జనులు భవబంధములు బాయఁజాలక సంసారక్లేశములమునిఁగి తేలుచుందురు. ఒక వేళమార్గము చూపిన దాని ననుసరించువారు లభించుట పరమదుర్లభము. మీకామార్గముజూపిన మీరొప్పుకొందురా? ఆచరింతురా?

2వ బాలక—అయ్యా! నీవు పుట్టిననాఁటినుండి మహామహుఁడవని పేరొందినవాఁడవు. చక్రవర్తికుమారుఁడవు. శైలపతన మొనరించియుండినను, బ్రతికివచ్చిన మహాపురుషుడవు. నీమాట మేముద్రోయుదుమా!

ప్రహ్లాద—అట్లయిన వినుఁడు. సంసారమనునది గొప్పసముద్రము. మన్మెల్లరముంచునది. అందుమునిగితిమా, లోపల చిమ్మచీకటి. కన్నులుగానరావు. వెలుతురు తెలియదు. జలజంతువులెన్నియో మ్రింగుటకు కాచుకొనియుండును. వాని మీఁజాలము. కన్నులు మూసుకొనియే వానినోటఁబడవలయు. సుఖములేనేలేదు. బ్రతికినన్నాళ్లు దుఃఖమే. అదిమనము పరిగ్రహింపవచ్చునా!

బాలకులు—కూడదు, కూడదు, మనకు సంసారమువలదు.

ప్రహ్లాద—అట్లయిన వినుఁడు. దీనినుండితరింపవలయునన్న మనకొకటేసాధనము తారకుడునొకడే. అతఁడు తననామస్మరణసేసి తన్నుభక్తితోఁ బూజించువారికి సంసృతిక్లేశములు దప్పించును. అతఁడుతప్ప రక్షకుఁడింక లేడు.

బాలకులు—ఎవఁడతఁడు. ఎవఁడతఁడు! అతనిస్మరింతము. భజింతము. ఉపాసింతము.

ప్రహ్లాద—అయిన వినుఁడు. అతఁడు వైకుంఠలోకముననుండువాఁడు. ఆదిమధ్యాంతము తెలియఁగనివాఁడు. భక్తులపాలిటిచింతామణి. నారాయణుఁడు. అతనికరుణవడయవలయునన్న నేండ్లకొలదిఁ బూజింపఁబనిలేదు. కాయము శుష్కింపఁదపముసేయ బనిలేదు. భక్తిమైనతని నామముస్మరించి భజించినచాలును. అతఁడు జగద్వ్యాప్తుఁడు. కేశవాదినామము లెన్నియోగలవాఁడు. అతనిభజించిన మనకు భవబంధములు వీడును.

అనుబంధము 30.

బాలకులు—అయినఁ బ్రారంభింతము. ఎట్లుభజింపవలయునో యెఱిగించి మాకుమార్గ దర్శివికము.

ప్రహ్లాద—(లేఁడు అని బాలకులందరితో నిలువఁబడి భజనము సేయును).

అనుబంధము 31.

[పునః ప్రవేశము : శుక్రచార్యులు.]

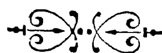
శుక్ర—(బాలకులఁబిలిచి) బాలకులారా! ఏమిమీయాగడము! మీపాఠములమాని యిట్లేల యెగురులాడెదరు!

1వ బాలక—అయ్యా! ఇవియే మీపుస్తకములు. ఈపాఠములు మాకువలదు. ఇవిమీకే కైకొనుఁడు. మాయాచార్యుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు. మాకుతరుణోపాయము గలిగించియున్నాఁడు. దానిఁజూచుకొందుము.

2వ బాలక—అయ్యా! ఇన్ని సంవత్సరములనుండి మాకెన్నియో పాఠములఁజెప్పితిరే. ఈనాడు మేము నేర్చినపాఠములొకసారైనఁ జెప్పకపోయితిరే! సంసారసముద్రమున ముంచెడిపాఠములే చెప్పుచువచ్చితిరే! (అని పుస్తకములఁ బారవేయుదురు).

3వ బాలక—కానిరా. ఊరకేల యాలస్యముచేసెదరు? మనపాఠము లొప్పఁజెప్పెదము. (అని యందఱు భజనచేయుచు నెగురులాడెదరు).

శుక్ర—ప్రహ్లాదా! ఇదియా మాకిచ్చు గురుదక్షిణ? "తాఁజెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁజెరచె" నన్నట్లుచేసితివే. పోదమురమ్ము నీతండ్రియొద్దకు. నీదురుద్యోగమునకు ఫలముఁగొందువుగాక. (నిష్క్ర—).

చతుర్థాంకము-చతుర్థరంగము.

—— o ——

సముద్రము.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదునిఁబట్టుకొని కాలనాభుఁడు వజ్రదంతుఁడు మొదలగువారు]

(ప్రహ్లాదుఁడు హరిభజనము సేయుచుండును)

అనుబంధము 22.

కాలనాభ—ఓరీ! దుర్మార్గబాలకుఁడా! ఇంక నీయాయువుముగిసె. ఇప్పుడైన నీవు హరిస్మరణమానితినని వచనమిచ్చిన మీతండ్రితో నెటులైనఁజెప్పి నిన్ను మన్నింపఁజేయుదుము. లేకున్న నిదె సముద్రమున నినుదూరముగొనిపోయి పాఱవేసివచ్చెదము.

ప్రహ్లాద—ఈజన్మమున హరిస్మరణమానుట నాచేతఁగానిపని.

కాలనాభ— సీ. నుడిరాని వ్రేలెడుబుడుతఁడ వీవునీకింత
కావరమానె హీనకర్మ

ప్రహ్లాద— అరుదారుభక్తిమై హరినామభజనంబుగడఁగి
చేయుట యిదికావరంబె

కాలనాభ— విడువిడుమాకూఁత విడకున్న నీవారినిధి
ముంచిచంపెద నిన్నుఁగూళ

ప్రహ్లాద— వెలయుశ్రీహరి ప్రాపు గలిగియుండఁగ
నిట్టి తెయ్యధుల్ నన్నేమిసేయునయ్య

కాలనాథ—ఛీ! దురాత్మక హరిపేరు సెప్పకింక
ప్రహ్లాద— మదినడరియుండు నాపేరువదలనగునె
కాలనాథ—రమ్మునుంచెదఁదీసెదఁ బ్రాణసమితి
ప్రహ్లాద— నటులెకానిమ్మపిదప నాహరిగలండు.
నాల—అట్లయిన నీయాశ్వాసము ముగిసె, పోదమురమ్ము.

(అని ప్రహ్లాదునీడ్చుచుండ).

[ప్రవేశము: బాలకులు.]

బాలకులు—అయ్యా! అతని విడిచిపెట్టుఁడు. మమ్మెవ్వరినైన, లేక మమ్మందఱినైనఁ గొనిపోయి సముద్రమున ముంచి వేయుఁడు.

కాలనాథ—దురాత్ములారా! మీకింతయహంకారమా.

(అని బాలకులఁగొట్టి పరువెత్తించును.)

కాలనాథ—(ప్రహ్లాదునిఁగొనిపోయి సముద్రమునవైచును. ప్రహ్లాదుఁడీడకొనుచుం బోవుచుండ) (యవనికదిగఁజారును)

చతుర్థాధ్యాయము-పఞ్చమరంగము.

వీధి.

[ప్రవేశము: బాలకులు.]

1వ బాలక—ఏమిప్రభావమురా ప్రహ్లాదునిది? చిన్నిపాపఁడై సముద్రమధ్యమునఁబడి యీదుకొనిపోవబట్టెను. అప్పుడారాక్షస దురాత్ములు వాని సముద్రమధ్యమునకుఁ బట్టుకొనివచ్చి లోనముంచిరి. విడువకయే పోయిరి. పదిగడియలట్లు పట్టియుంచి విడువగా నారాయణస్మరణ యొనర్చుచు నట్టెలేచెను.

2వ బాలక—మరల వానిఁబట్టినుంచలేదా?

1వ బాలక—ముంచుటకని పట్టఁబోవవారికిఁ జిక్కకయే దూరముపోయెను. ఇంతలోనా రాక్షసులెక్కియున్న పడవనొప్పగాలికిఁదలక్రిందై యారాక్షసులే మునుఁగఁ జొచ్చిరి. అప్పుడామహాత్ముఁడు నారాయణభజన మొనర్చుచు లక్ష్మీవల్లభా! వీరిని రక్షింపుమని వేఁడుకొని చావనైయున్న యాయిద్దరి రాక్షసుల రెండుచేతులతో నీడ్చుకొనిపోయి గట్టు జేర్చెను. వారు మృతతుల్యులై ప్రహ్లాదునిఁ గొనియాడుచు నిండ్లుసేరిరి.

3వ బాలక — చూచితిరా! ఇదియంతయు హరిస్మరణ ప్రభావము. మాయాచార్యుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు మాకుసత్త్వోపదేశముసుఁ జేసియున్నాఁడు. ఆస్మరణమాత్రము మేము గట్టిగఁబట్టితిమా మనకేడు లేదు. ఏకీడును రాదు. (అని భజనము చేయుచుండ ప్రవేశము మఱియొక బాలకుఁడు)

4వ బాలక — మిత్రులారా! వినలేదా? ప్రహ్లాదుఁడు గట్టుచేరి తండ్రియొద్దకుబోయి పాద చూపినవెంటనే యాదురాత్ముఁడా జ్యాహుతిఁగొన్న యగ్నివలె మండిపడి తనయితర సేవకులఁ బురికొల్పి పాములచేఁ బ్రహ్లాదుని గఱపించుటకై యుత్తరవిచ్చియున్నాఁడు. అయ్యో! రుంకమా యాచార్యుని పాములుగఱచిచంపునే? ఎట్లు చేయుదము?

2వ బాలక — మనమందఱమునుపోయి ఆపాములవాఁడు తెచ్చిన సర్పములన్నిటిని జంపి వేయుదము.

1వ బాలక — అవిజంపిన వేలుకొన్ని వచ్చును. దానివలననేమియుఁ బ్రయోజనము లేదు. సముద్రమునుండి యీఁదివచ్చిన మహాత్ముని పాములేమి చేయురా? మనమేమియు భయపడవలదు. అతఁడు నమ్మిన నారాయణుఁడే యతనిపాలనుండువాఁడు. పోదమురండు.

అనుబంధము 33. (నిష్క్ర—)

చతుర్థాంకము - షష్ఠమరంగము.

మేడ.

[ప్రవేశము: పాములవాఁడు పాములతో].

పాముల — పిల్లోని సంప్తే వక్క—పూరు యిస్తాడంటు. యెందుకబ్బా? మాపామువొక దానిపంప్తే అరగడియలో బూడిద సేయదూ? అందుకే నమ్మకంగా సంపేదానికి రెండు పాములు తెచ్చియుండాను. అపిల్లోడు యిక్కడికే వస్తాడంట. రెండున్ను విడిచేస్తా — అదిగో! వస్తుండాడు.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు పాడుచు]

అనుబంధము 34.

పాముల — (రెండుపాముల వానిపైవిడచును. అవికఱవమును పై రెండు గరుడపక్షులు ప్రవేశించి వానిసెత్తుకొనిపోవును) అయ్యో! నాబంగారుపాములు పోయెనే (అని ఏడ్చును) (యవనిక దిగజారును).

—) చతుర్థాంకము సమాప్తము (—

శ్రీ

ప్రహ్లాద నాటకము

పంచమాంకము-ప్రథమరంగము.

హిరణ్యకశిపు నగరు.

[ప్రవేశము: హిరణ్యకశిపుఁడు లీలావతి.]

లీలా — నాథా! ఈకార్యము మాత్రము వలదు. ఇంకనైన వాని ననుగ్రహింపుము. మన చేతులార మనబాలునికి విషమీవలయునన్న, నెట్టికాలమనవలయును? అయ్యో! నేనెట్లు లోర్తును? వలదు-వలదు. ననుమన్నింపుము. ఆవిషముసాకిమ్ము. నేమృతిఁ జెందెద. పిదప నీయిష్టమునకు వచ్చినభంగి వానిఁజంపుము.

హిరణ్య — తరుణీ! నీకెట్టియవివేకము? ఇంతదుర్మార్గుఁడై నన్ను సరకుసేయనివాఁడు మనియుండిన రాష్ట్రమంతయుఁ జెడిపోవుఁగదా? చూడుమప్పుడే మనయూరిబాలురకు వానియుపదేశము పట్టుపడి, యసాధ్యముగా హరిభజనమొనర్చుచు నూరిపెద్దలకు వారేయుపదేశకులైయున్నారఁట? ఇంక నేబ్రతికియుండిరేమిఫలము? వానిఁ జంపనేవలయు. కావున నీవిషముఁదెప్పించితి. శైలపాత మొనర్చినప్పుడు నాభటులే పొరబాటొనర్చి యుండవలయు. సముద్రమునఁద్రోసినవారును వారేయైనందున, వారితరులకులోనై చక్కఁగాకార్యము నిర్వహింపక సముద్రమునఁ బడవైచినట్లు బడవైచి వానినీఁదించుకొని తెచ్చి, వాఁడే తమ్ముద్ధరించినట్లు నాతో నబద్ధములాడి యుందురని నాకు దోఁచుచున్నది. ఇంక నాపాములవాఁడన్ననో, వాఁడులోఁబడుట యేమి యెక్కువ? గరుడపక్షులువచ్చి పాములనెత్తుకొని పోయినట్లు నాతో నబద్ధములు చెప్పియుండవచ్చు. కావున నేనెవ్వరినమ్ముటయును సాధ్యముగాదు. నేనైన, నీవైనఁ జేతులార నీకార్యము సేయకున్న నాకువిశ్వాసముగలుగదు. నాకుఁజూడ నారాష్ట్రములోని వారందఱుఁ జిన్నవాడని ప్రహ్లాదునియెడఁ బక్షపాతముకలిగి నాయాజ్ఞ నిర్వహింపకుండఁగోరుచున్నారని నేశంకించెద. అదిగో వచ్చుచున్నాఁడు. నేనేమొసంగెద వానికీవిషము? వాఁడుతీసికొనకున్న నీవైన బుజ్జగించి త్రాగునట్లొనర్పుము. అక్కడికి సాధ్యముకాకపోయెనా, సేవకులఁ బిలిపించి క్రిందఁబడఁద్రోసి బలవంతముననైనఁ ద్రావించెద.

[ప్రవేశము: ప్రహ్లాదుఁడు హరిభజన చేయుచు.]

ప్రహ్లాదా! ఇటుగమ్ము. ఇదే యీపాత్రమున విషమున్నది. ఈశ్వరుఁడు మ్రింగినహాలాహాలమునకు రెండవదియని పేరొందినది. అశ్వినీదేవతలనడిగి నిర్బంధించి దీనిఁ జేయించియున్నాను. ఇంకనీరెక్కలుముక్కలాడనివ్వను. చెప్పుము కడసారి. నీవు హరిస్మరణమానెదవా, లేక యీవిషముభుజించి చచ్చెదవా?

అనుబంధము 35.

ప్రహ్లాద—(చేయిసాచి) అయ్యా! నీవునాకు పరమోపకారివి. రెండుమార్గముల నాకుఁ జూపితివి. హరిస్మరణ విడువుమని యొక్కమార్గమే నాకుజూపిన దుఃఖించుచుంటిని కాని, యిప్పుడు కడుసంతోషమయ్యె. తెమ్ము ఆవిషమునిట్లుండిమ్ము.

లీలా—కుమారా! ప్రహ్లాదా! వదలుము! అయ్యో! ఆవిషమింతుకే నాలుకపైఁబడిన నెవఁడుగాని మడియునఁట. వదలుము హరిస్మరణ విడిచితిననుము.

ప్రహ్లాద—అమ్మా! నీవూరకుండుము. చూచెద నావిషమునందట్టి మహత్త్వమున్న దేమో! (విషపాత్రచేఁబట్టుకొని) అయ్యా! యీవిషమంత చెడ్డదియా? హాలహాల ప్రతిమానమా? (అని నోటికెత్తి త్రాగును).

లీలా—(హా! యని గట్టిగనఱచి మూర్ఛిల్లును).

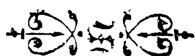
ప్రహ్లాద—అమ్మా! అమ్మా! (అనితల్లియొద్దకుఁబోయి శిశిరోపచారములఁ జేయును).

అనుబంధము 36.

హిరణ్య—(స్వ) అహా! ఏమనవలయు? ఆవిషముతప్పక చంపునదియని చక్కఁగఁ బరీక్షించి గుణముఁగుఱుతించియుంటినే? త్రాగుమనకమును పే పానకముద్రావినట్లుత్రావి యుంచుకంతయుఁ దెలివిచెడకయున్నాఁడు.

చం॥ "ఎఱుఁగఁడు జీవనౌషధము నెవ్వరుభర్తలు లేరుబాధలన్
దలఁగడు నైజతేజమున తథ్యముజాడ్యము లేదు మిక్కిలిన్
మెఱయుచునున్న వాఁడొకని మేషము దైన్యము నొందడింక నే
తెఱఁగున ద్రాంతు వేసరితి దివ్యము వీని ప్రభావమెట్టిదో"॥

(యవనికదిగజాఱును)

పంచమాఙ్కము ద్వితీయరంగము.

అడవి.

[ఒక్కప్రక్కన నేనుఁగులగుంపు. వెనుకభాగమున యవనికాభ్యంతరము మాత్రముగలిగి
ప్రజ్వరిల్లుచున్న యగ్నిజ్వాలలు. ప్రక్కనబాలకులు. మధ్యప్రదేశమున
ప్రహ్లాదుఁడును రాక్షసులును.]

రాక్షసులు— ప్రహ్లాదా! అవే యేనుఁగులు వచ్చుచున్నవి. ఆవెనుక నగ్నిమండుచున్నది. మావిభుని యాజ్ఞమాకై యున్నది. నీవుహరిస్మరణ విడిచితివంటివా నిన్నుదనరయొద్దకుఁ దెమ్మనియె. లేదంటివా నిన్నీయెడఁ గట్టివేసి యేనుగులతోఁ ద్రొక్కించుమని మాకు నాజ్ఞ, హరిస్మరణ విడిచెదనందువా— లేదా?

ప్రహ్లాద— ఇదిగో! హరిస్మరణము దిగ్దేశముల వెదచల్లుటకై విడుచుచున్నాను. (అని గట్టిగ పాడును).

అనుబంధము 37.

రాక్షసులు— (ప్రహ్లాదుఁడు పాటపాడుచుండఁగనే క్రిందఁగెడపి చేతులుకాళ్లుబిగఁగట్టి ఏనుఁగుల విడుఁవుఁడు అని గట్టిగా నఱతురు).

బాలకులు— (ముందఱికివచ్చి) అయ్యో! అయ్యో! ఈపాడేనుఁగులు మాయాచార్యునిఁ జంపుచున్నవే! మనమైనను బోయి యడ్డపడుదుమా ?

1వ బాలక— మిత్రులారా! మనముపోయి యేమియుఁ బ్రయోజనములేదు. ఆరాక్షసులు మన్నులఁద తీమి వేయుదురు. నారాయణప్రభావమున మనయాచార్యునకేమియు బాధ గలుగఁజాలదు. కావున నీనాడందఱుఁ జేరి మాగురుఁడు వెలికివచ్చిన వెంటనే యతని నేకాంతమునకుఁ బిలుచుకొనిపోయి మనమందఱముగలసి హిరణ్యకశిపుని రాష్ట్రము విడిచిపోయి వైకుంఠకోట సుఖముగానుందమని బోధింతము. అతనికివేఱుబాధలు లేకుండఁజేయుదము.

[ప్రవేశము: ఏనుఁగులు ప్రహ్లాదునిఁ ద్రొక్కఁజుఁబోవును.]

ప్రహ్లాద— (అను: 37 ఒక్క చరణము పాడుచుండును).

రాక్షసులు— దురాత్మా! ఇంకనుఁ జావవా? కానిమ్ము. ఏనుఁగులుద్రొక్కఁజంపిన నీశవము నగ్నిలోఁ వేయ నెంచియుంటిమి. ఇప్పుడటుకాకున్న నిన్నే యందుంచి దహింతుము. (అని యెత్తుకొనిపోవుదురు).

[వెనుక యవనికనెత్తగా గొప్పయగ్నిఁ గనిపించును. దానినడుమ ప్రహ్లాదుఁడు నిలిచికొని
[అను: 37 రెండవ చరణము పాడుచుండ]

(యవనిక దిగజాఱును).

పఞ్చమాఙ్కము-తృతీయరంగము.

—o—

వీధి.

[ప్రవేశము: బాలకులు]

1వ బాలక—మనతల్లిదండ్రులిట్లు చెప్పుచున్నారే? మనమేమి సేయవలయు? అదిగో! నీతివేదివచ్చెను.

[ప్రవేశము: నీతివేదియను బాలుఁడు.]

నీతివేది—ఏమిరా? నన్నిక్కడికేల రమ్మని చెప్పనంపితిరి?

1వ బాలక—ఆయిన నీవేమియు వినలేదా?

నీతివేది—ఏమియువినలేదే? నిన్న ప్రహ్లాదుని సేనఁగులతోఁ ద్రొక్కించిరఁట. మీ రందఱు బోయియుంటిరఁట. ఇంతమాత్రము దెలిసె. ఇప్పటికి నాకింకను దలనొప్పి దుర్భరముగా నున్నది.

1వ బాలక—నీనికెట్లు తెలియవలయు. మనకుఁ దల్లిదండ్రులున్నారు గనుక వారిగోడు వారుచెప్పుకొనిరి. పాపము నీతివేదికేమి తల్లియా తండ్రియా, వానికెవరు చెప్పవలయు.

నీతివేది—ఏమిరా మీ తల్లిదండ్రులగోడు? వినుటకు చిత్రముగానున్నది. నాకింత యెఱింగింపుఁడు.

1వ బాలకా—నీ కెఱింగింపక మేమేమైన నడచుచుంటిమా? వినుము. ఆనాడు మన యాచార్యుని సముద్రమునకైవఁబోవ మనమువలదని యడ్డముపోవలేదా? ఆ వృత్తాంతము హిరణ్యకశిపునికి, నివేదించినంతట నాతఁడు మండిపడియెనఁట! మరలనిన్న మనముపోయిన వృత్తాంతము రాక్షసులు రాజుతోఁ జెప్పిరఁట! రాజు రేపు నిండు సభ చేయనున్నాఁడఁట! ఆసభయెదుటనే యురిదీయుటకై ప్రమాణగట్టించియున్నాఁడఁట. ప్రహ్లాదాచార్యుని నురిదీసినపిదప మమ్మెల్లర వరుసగా నురిదీయుటకై యేర్పరచి యున్నాఁడఁట. మమ్మెల్లరబట్టుకొని నిర్బంధమున నుంచుటకు సేవకుల మాయిండ్లకీరాత్రియే పంపుచున్నాఁడఁట. మా తలితండ్రులు మమ్మెక్కడికైన వెడలిపొండని బోధించి యున్నారు. ఏమిచేయుదమని యాలోచించుటకై యిందుఁజేరితిమి. ఇదియేమాకథ.

నీతి—మీరేమియు నిర్ధారమొనర్చియున్నారు?

1వ బాలక—ఏమియు నిర్ధారమొనర్పలేదు. నీకొఱకై వేచియుంటిమి. ఇందేయుండి ప్రహ్లాదునితోఁగూడ నురిదీయఁబడుదమా లేక దేశభ్రష్టులమై కాన రాకుఁడఁ బోవుదమా? ఈ రెంటిలో నొకటికర్తవ్యము.

నీతివేది—నాయభిప్రాయము చెప్పుదునా?

1వ బాలక—చెప్పుము.

నీతివేది—ప్రహ్లాదాచార్యుని నొంటిగవిడిచి మనము వెడలిపోవుట యెంతయు నయుక్తము. అతఁడుఁ బీడింపబడఁజాలఁడు. అతని నారాయణుఁడు కాపాడఁగలవాఁడు. మన యాచార్యుఁడు మమ్ము గాపాడువాఁడు. ఒకవేళ నతఁడుఁ బీడింపఁబడి ప్రాణములఁ బాసెనా, యతఁడు పోయినపిదప మనముండియుఁ బ్రయోజనము లేదు. కావున సంతోషమున మృతి జెందుదము. ఒకవేళ నతఁడు కాపాడఁబడి మమ్ము రివేసిరా యదియే మేమివ్వ గల యాచార్య సంభావయని యెంతము. ఎట్లుచూచిన నిదియే విధానము.

బాలకులు—భళీ! భళీ! నీతివేదీ బాగుగఁ జెప్పితివి. మాకెల్లరకిదియే యభీష్టము. జయ జయ, మాధవా జయగోవిందా! (అని భజనచేయుదురు.)

అనుబంధము 38.

(నిష్క్రమి)

పంచమాఙ్కము-తురీయరంగము.

[ప్రవేశము హిరణ్యకశిపుఁడు, మంత్రులు, సేనాధిపులు, సేవకులు, శుక్రుఁడు, చండుఁడు, అమర్కుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు, బాలురును భుజబద్ధులైయుందురు. ఆస్థాన స్తంభములు మనోహరమైనవి కనుపించు చుండును. ఒకచో నురిమ్రాను కనుపించును].

సేవకా—జియ్యా! మేముమంచిపగ్గములతో నెన్నిమార్లు నురివేయించినను బగ్గములు దెగినవి మాత్రమేగాని ప్రాణము గాదు. ఈసారి యినుపసంకెలలఁ గట్టియున్నారము. ఇంక తెగుటకుఁ గారణము లేదు. మన్నింపుము. ఇదే మరల నెత్తెదము. (అని ప్రహ్లాదుని మ్రానికి నెత్తి నురివేయుదురు. యినుపసంకెల తుత్తునియలై క్రిందఁబడును. అందఱు నాశ్చర్యమును నభినయింతురు.)

హిరణ్య—(గద్దియడిగివచ్చి) (స్వగతము).

ఉ. "ముంచితి వార్ధులన్ గదల మొత్తితి శైలతటంబులందుఁ ద్రో
బ్బించితి శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి మీఁద నిభేంద్రదంష్ట్రిఁ ద్రొ
క్కించితి ధిక్కరించితి శపించితి ఘోరదవాగ్నులందుఁ ద్రో
యించితిఁ బెక్కుబాధల ముంచితిఁ జావఁ డిదేమి చిత్రమో".

ప్రహ్లాద నాటకము.

(ప్రకాశము).

సీసమాలిక.

హిరణ్య— కాలాహితతులతోఁ గఱవంగఁ జేసినన్
జంపంగఁ బంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— గరుడవాహనమున నరుదారు ఘనునకా
తుచ్ఛోరగంబులఁ ద్రుంచుటెంత

హిరణ్య— ఉడికించు నగ్నిలోఁ బడఁద్రోసి కాల్చినన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— తాపత్రయములెల్లఁ బాపుధీరునకు నా
చిఱుతమంటలఁ జల్లఁ జేయుటెంత

హిరణ్య— విలయంబుగా భూరిజలరాశి ముంచినన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— కడగిఁ సంసృతివార్ధిఁ గడఁ జేయువానికిఁ
తెలియఁ గొంచెపువార్ధిఁ దేల్చుటెంత

హిరణ్య— పగమీఱ మదపుటేనుఁగులచేఁ ద్రొక్కించి
చంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— కరిరాజవరదుఁడై యరుదారువానికి
నీగజశక్తి మాయించుటెంత

హిరణ్య— వెగటుగా ననహాహాలవిషముఁ ద్రావించినన్
జంపంగ నెంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— అలభోగిరాజశయ్యాసుఁడౌ విభునకు
నీయల్పవిషము మాయించుటెంత

హిరణ్య— కడఁగి మాయలనెల్లఁ గల్పించి భయపెట్టి
చంపంగఁ బంచితిఁ జావవైతి

ప్రహ్లాద— ఇలలోని యెల్ల మాయలడంచువానికా
దనుజమాయలఁ ద్రుప్పుటన గనెంత.

హిరణ్య— తే. గీ. ఎన్నివిధములనో నిన్నుహింసపెట్టి
చంపఁగాఁ బంపినను నీవుచావవైతి
ప్రహ్లాద— అసురనాయకనీ కేల యజ్ఞభంగి
మాధవుని భక్తులకు నెందు బాధగలదె.

హిరణ్య—ఓరిదురాత్మా! ఎన్నివిధములనో నిన్నుఁ జంపనెంచితి. విఫలమనోరథుఁడనైతి. నీకేమైన మందు మంత్రము తెలియునేమిరా చావకుండుటకు ?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! మందుమంత్రములేక యింతబ్రతికియుండుటకు సాధ్యమా ? నా మందువినుము.

సీ. ఎల్లెడ సేవింపనుల్లసిల్లెడుమందు
మందులలో నెల్లమంచిమందు
పోలుపారభవరోగములను దీర్చెడుమందు
మందులయజ్ఞతమాన్యమందు
కడుఁ గొనియెంతైనఁగానంబడెడిమందు
వెదుకంగఁబనిలేక వెలయుమందు
పథ్యాపథ్యంబులుకఁగోరనిమందు
వండకనూరకఁ బరగుమందు
తే. గీ. దనరుహరిపాదదీర్ఘంబు తప్పనింక
నోక్క్యయనుపానమును గోర్కకున్నమందు
అదియుఁజెప్పెదనేమన్ని యద్దుగుడేని
సమ్మదముమిగారతులసీదళమ్ముతండ్రి.

ఇంక నామంత్రమంటివా అదియుఁజెప్పెదవినుము.

సీ. కమనీయసద్గుణ గణమూలకెల్లనా
కర్షణమంత్రమై కాంత్రిమీరు
ధరియింపఁగాఁరానిపాప సంతతికి ద
గ్ధంధనమంత్రమైకదియున్నీదు

ఆనయంబుమశ్చింతలను భూతతతికి ను
చ్చాటనమంత్రమై సడలఁజేయు
కామాదులగులోనఁ గదురుశత్రువులకు
మారణమంత్రమై స్రుందఁజేయు
తే. గీ. దానికి పునశ్చరణయును, దానములును
హోమమును జపమును శాంతియొకటిలేదు
రెండుమూఁడక్షరములలో నిండియుండు
నదియు మాధవయను మంత్రమమరవైరి.

హిరణ్యా—పాపకర్మా! మాధవ మాధవయని యూరక వదరెదవే? వైకుంఠమునంతయు వెదకివచ్చితినే, చిక్కియుండినఁ గుమ్మి చంపుచుంటినే? అప్పుడెక్కడనుండెరా? నిప్పుడెందున్నవాఁడురా?

ప్రహ్లాద—అయ్యా! ఎల్లకడలనున్నవాఁడు. నీయందు, నాయందు, చూచినపదార్థముల యందు. ఇందున్నవాఁడందున్నవాఁడని చెప్పనేల? ఎందుదలఁచిన నందున్నవాఁడు.

కం. “ఇందుగలఁడందులేఁడని
సందేహమువలదు చక్రిసర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకిచూచిన
నందందేగలఁడుదానవాగ్రణివింటే”.

హిరణ్యా—(కోపమున) చూఁపగలవా వానిని? ఇందున్నఁజూపుము. పొడసూపెనా వానిని, వానితోడనిన్నుఁజించిచెండాడెద. (అని చేపట్టియీడ్చును).

ప్రహ్లాద—ననుఁజూపమననేల? నేనీస్థలమనిచెప్పనేల? నీవేశోకకొమ్ము. నీవేకనుగొమ్ము.

హిరణ్యా—దురాత్మా! ఇదెచూడుమీ ఖడ్గము. దీనిలోవిష్ణువును జూపకున్నయిప్పుడే నీతలఁ దునుమాడెద, ఎందైననున్నాఁడా? ఈఖడ్గమునన్నున్నాఁడా? ఈసింహాసనమున నున్నాఁడా? ఈదివియనున్నాఁడా? ఈస్తంభమునన్నున్నాఁడా?

అనుబంధము 29.

ప్రహ్లాద—నీవడిగిన యన్నిటియందును, నింకనడుగఁబోవు నన్నిటియందునున్నాఁడు.

హిరణ్యా—చూపకపొమ్ము. చూపరాకుటిలమానసా! ఈస్తంభమున? (అనిస్తంభమును జేతితో గట్టిగఁగొట్టును ఉఱుములు మెఱుపులు మహాధ్వనులు పుట్టును. మహాధ్వనితో స్తంభము రెండైపడును).

[ప్రవేశము: స్తంభము మధ్యముననుండి నృసింహమూర్తి]

హిరణ్యా—ఔరా! నీవా నారాయణుఁడవు? ఇప్పుడెందుఁ దప్పించుకొనఁగలవు? (ఇరువురు యుద్ధమాడెదరు. నృశింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని గడపపైఁ బరుండఁబెట్టి ప్రేగులాలిచి హారమువేసికొనును).

[ప్రవేశము: (శీఘ్రగమనమున) నలువైపులనుండి లక్ష్మి, ఇంద్రుఁడు, శచి, దిక్పాలురు, ఋషులు, నారదుఁడు, బ్రహ్మ, సరస్వతి].

అందఱు—(చేతులు జోడించుకొని భయమునభినయించి నృసింహునివైపునఁజూచెదరు)

ఇంద్ర—దిక్పాలులారా! ఋషీంద్రులారా! ఇట్టిభయంకరాకారమెందును జూడము. పలుకరించుటకైన నుతించుటకైన సాధ్యముగాకున్నదే? ఎవ్వరీ నరసింహ హరిని మాటలాడింపఁగలవారు?

ఋషులు—ఎవ్వరికిసాధ్యమబ్బా! ఎవ్వరిచేతనుగాదు. ఇదేమాతల్లి లోకమాత రమాదేవి వచ్చియున్నది. ఆమెకైన సాధ్యమగునేమో?

లక్ష్మి—అయ్యలారా! నాచేతనగాదు. నాథునోహరునికిట్టియాకార మిట్టియాగ్రహ మెందెందు నెఱుఁగ. నేనిప్పుడు మాటలాడింపఁజాల.

ఇంద్ర—నారదా! నీవెప్పుడును రమారమణునొద్ద గానమొనరించి చనువుబడసినవాఁడవు. నీవించుక యిపుడుమాటలాడింపరాదా?

నారదా—అబ్బా! యిదిగానమునకు కాలమా? మానమునిలుచునా? ఏమోయెప్పుడైన శాంతభావముతో నుండి యామహాత్ముఁడేనన్నింత వీణవాయింపుమన్న యటులవాటు చుంటిఁగాని నేనైమాటలాడించునంత చనువు నాకుఁగలుగదు. ఉండేఁబో నిట్టివేళనది పనికివచ్చునా? కాదు-నాచేతగాదు.

ఇంద్ర—ధాతా! నీవుకుమారుఁడవు. నీతల్లి కాదనియె. నీకుమారుఁడు వలదనియె. నీకేల శ్రమ యీవలయునని యింతవరకూరకుంటిని. నీకింకఁదప్పదు.

బ్రహ్మ—దేవేంద్రా! కొంచమోర్చుకొనుఁడు. ఇప్పుడు సమయముగాదు. కొంచెము శాంతపడనిమ్ము.

అనుబంధము 40.

ప్రహ్లాద—(నృసింహుని సమీపించి) మహాత్మా! నాయెడఁగల యవ్యాజకరుణచేఁగదా నామాటదక్కించితివి. నీదర్శనమువలని ధన్యత నాజనకుని మరణమువలనఁ గలిగిన దుఃఖమును సహితము మాన్పించె. శరణాగతరక్షకా! ఇదేనమస్కరించువాఁడ (అని నమస్కరించును).

నృసింహ—కుమారా! లెమ్ము. నీభక్తికి సంతసించితి. (అనితలపైజేయిపెట్టును).

అందఱు—(కరతాళధ్వనులొనర్చి మంగళము పాడుదురు).

—) ప్రహ్లాదనాటకము సమాప్తము. (—

అనుబంధములు.

అనుబంధములు.

1. రంభ — రాగం - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

వింతాయెగా - వినగ సంతసమాయెనుగా
దేవేంద్రా సంతసమాయెనుగా సురనాథా
ఆసంగెనుదేవారి బెడిదపుందపమునంగూడి వడిప్రాణంబెడబాసి ॥విం॥
మనసుననానందంబును మిగులంగనీవొంద దనుజుండుమృతింజెందె ॥విం॥

2. లీలావని — రాగం-జంజూటి రూపకతాళము.

కటకటకటా నన్నెవ్వరు కావరాదుగా।
కుటిలతతో నీచాత్ముండు గోడువెట్టంగా ॥కట॥
అనాథనై యున్ననను మానసులోనను।
కనికరమే గణింపక కడంగి తెచ్చెగా।
మనంజాల బాపమింత మహినినుండ నే।
తనరంగా నన్నుబ్రోచి దయజూడరే ॥కట॥ ॥౧॥
అరణ్యమందెవ్వరునాదరంబున।
గరుణించినన్ను నేడు కాపాడరారే।
విరోధ మెంతయో పెంచినాండుగా।
ధరలోన నింతపాప కార్యమున్న దే. ॥కట॥

3. నారదుండు — గేయము.

మురాదిదానవ విరామ కేశవ పరాత్పరాభవ మోచనా।
హరాదివంద్రిత ధరాధినాయక వరాంబుజాతవిలోచనా॥పల్ల॥
అపారనిస్తుల కృపాకరాభక్త పాపతతి విచ్ఛేదనా।
విపాకకారణ విపక్షనాశన సుపావనామధుసూదనా ॥పల్ల॥
ధినాధిపాబ్జన యనారమావర వినాయకాంచిత వాహనా।
ఘనాఘనాంచిత వినీలవిగ్రహ సనాథలోకవిమోహనా. ॥పల్ల॥

4. లీలా — రాగం-కాంభోజి ఆదితాళము.

తాపసపుంగవమా వింటికాదే।
పాపమొనర్చెను బాకవిరోధి ॥పల్ల॥
ఇంతయుఁగ్రూరత నెంచక యీలాగున।
పంతముతోనిటు బాధలఁజేసె ॥పల్ల॥
నార — ఈసతియాడినదే నిక్కమా నే।
వాసవయింతటి పాపముకలదె ॥పల్ల॥
ధీర పతివ్రత యీరమణీమణి।
వైరము సేయఁగఁ గారణమేమి ॥పల్ల॥
ఇంద్ర — మానికులాభరణా యీలతాంగి।
నెనిటు తెచ్చుట నేరమెచెపుమా ॥పల్ల॥
వైరములేదీగర్భ బాలుఁడుక్రూరుఁడని।
కోరితినీమె కుమారువధింప. ॥పల్ల॥

5. విష్ణు — రాగం-హిందూస్తానిజంజూటి రూపకతాళం.

మానులార వానికిక మంచికాలమిప్పుడు।
మంచికాలమిప్పుడు కొంచెమట్టులుండనీ ॥పల్ల॥
ధాతయొసంగినవరముల్ తలఁపవలదెనామదిలో।
మాతుఁగాకముందువీని జోలియిప్పుడేటికి।
జోలియిప్పుడేటికి నే తాళవలయునూరక. ॥పల్ల॥

6. ఇంద్రుఁడు — రాగం-సావేరి రూపకతాళము.

శ్రీవాసుదేవా మాధవా కావావెదాసుని।
భావంబునందు నిన్నేవేళ నెంచెద ॥పల్ల॥
నీపాదనీరజాతముల్ జూపవెకూరిమిఁ।
గాపాడ వేదయాకరా యాపన్నరక్షకా. ॥పల్ల॥

7. విష్ణు — రాగం-హిందూస్తాని-మోహనకల్యాణి రూపకతాళము.

ఓసురగురుసురవరులారా వలదింక మనమునశంక ॥పల్ల॥
ఆతురమునదలకఁగనేలా చనుడింక మీపురివంక।

యిదిభరమనితలఁపకుఁడయ్యా హితులా రాస్థిరమతులారా।
మదిలోనఁజింతమానుండు పోయిమఱిరండు యింతచననిండు
మీామదిలో పెతపోనిండు. ॥పల్ల॥

8. లీలా—రాగం-బేగడ ఆదితాళము.

రాకాధీలోలా నాబాలా రాజితగుణజాలా ॥పల్లవి॥
కాలియందెలు ఘల్లుమనియా బాలారమ్మిందు।
బిరబిర బాలారమ్మిందు బాలారమ్మిందు
తనయా లీలగనుఁగొందు ॥పల్ల॥ ౧
తటతటనందెలఁ తాళమువేసి యిటు రారాపుత్రా
గునగున నిటు రారాపుత్రా ఇటు రారాపుత్రా।
తనయా హేమాంచితగాత్రా ॥పల్ల॥ ౧
రామకృష్ణకవి రత్నముఁబ్రోవఁ దామసమింకఁ।
దగదురా తామసమింక తామసమింకఁ।
తనయా తనుజితమీానాంక. ॥పల్ల॥

9. లీలా—శ్రీరాగం-రూపంతాళము.

సుకుమారా గుణశాలీ అకలంకాననలాలీ ॥పల్లవి॥
మదనసమాంచితరూప మానితనిర్జితపాపా।
నిదురపో చిటిపాపా నేపాడెదనిదుజోజో ॥పల్ల॥
జోజో ముఖజితచంద్రా సురచిరభోగజితేంద్రా।
జోజో తేజస్సాంద్రా శుభకరతనుఘనజోజో ॥పల్ల॥
లాలిసద్గుణజాలా లసమానాశ్రితపాలా।
లాలికవి రామకృష్ణ లాలితసురుచిరబాలా. ॥పల్ల॥

10. ప్రస్తావ—రాగం-శంకరాభరణం-ఆదితాళము.

నారాయణభజ నంబు ధరలో సారంబైనదిగా ॥పల్లవి॥
నోరారంగనుజేయఁగరాదే సారంబైనదిగా ॥అను॥

పగలును రాతిరి మానక యుండ భజనము జనులారా।
మిగుల సంతసంబగు మదిలోన వగవక చేయుండీ జనములీ ||పల్ల||
వింతగు భక్తిని భజన మొనర్చెదు వేగమె కేశవుని।
సంతసమారఁ జింతులు దీఱ సల్పెదు మీమదిలో జనములీ. ||పల్ల||

11. ప్రహ్లాద—రాగం-బేహాగ్-ఆదితాళము.

నాకన్నులారఁగాను నేనిన్నెందుఁజూతునో।
నిన్నెందుఁజూతునో నేనెన్నాళ్లు కాతునో. ||పల్ల||
భూరిదయమించి చెన్నారననుంగాంచి।
నేరములమన్నించి యొశౌరీ రమాధవా ||పల్ల|| ౧
బాలకుండటంచు నేపాపమెఱుఁగనంచు।
చాలదయరావించి పాలింపు కేశవా ||పల్ల|| ౨

12. ప్రహ్లాద—రాగం-సురటి-ఆదితాళము.

మానసంబున కానందమాయె।
ఆనందమాయె బ్రహ్మానందమాయె ||పల్లవి||
కోరికోరి చేపిలువ నారాయణాయన్న నామంబె చాలు ||పల్ల|| ౧
హరినారాయణు దురితనివారణు।
గరుడశతాంగుని స్మరణంబుమీఱ. ||పల్లవి||

13. ప్రహ్లాద—రాగం బేహాగ్-ఆదితాళము.

జగములో దైవమీవె యీజగములో।
మిగుల వెదకికనుఁగొంటి మురారీ।
వగలనడఁచి పరమానందమొసఁగఁ ||పల్ల|| ||జగ||
చింతలఁబాసితి జేరఁగవచ్చితి।
సంతసమారఁగ నీకడకిపుడే।
సంతోషమారంగఁ గాపాడు శ్రీహరీ ||పల్ల|| ||జగ||
నీదయనాపైఁ బొందఁగ నెంచుదు।
ఖేదముగలదు మానసమునకుఁ।
ఆదరమారంగఁ బాలింపు మాధవా ||పల్లవి||

14. ప్రహ్లాద — రాగం-కాఫీ-ఆదితాళము.

సారసాక్షనీ చరణకమలముల్ చేరికొలుతుశౌరీ శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥

వైరివిదారీ పాపహారీ క్రూరదనుజవైరీ శ్రీరమణా ॥శ్రీధా॥

కమలచరణా కాంతకరుణా వినుతచయహరణా

విమలధామా వినుతనామా కమలావరనామా శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥

నామజపాలా సద్గుణజాలా కామితబహులీలా

రామకృష్ణకవి రక్షణశీలా సామగానలోలా ॥శ్రీరమణా ॥శ్రీ॥

15. ప్రహ్లాద—రాగం-కాపీ-ఏకతాళము.

దీనార్తిపాలనా శ్రీనాయకా

శ్రీనాయకా హరి శ్రీనాయకా

మీనావతారా మానాయకా॥

వేదాంతవేద్యా కేశవా దామోదరా

నిత్యాదరా వనజోదరా

నీదాసుఁడను బాలింపుమా సాదరంబున

పాదాంబుజంబులన్ భక్తిమెయిన్

మోదంబు మీరఁగ మ్రొక్కెదనే ॥శ్రీనాయక॥

16. ప్రహ్లాద—రాగం-కాఫీ ఏకతాళము.

మన్నించికావవేదేవా కరుణించిచేకొనిమనవి

సేవించివేఁడెదమునిన్నుఁ బాలించియీయఁగదే భక్తి ॥పల్ల॥

నీ సమానదైవమునెందుఁ గన రమారమణనన్నిందు

నీ కుమారుఁడనిసొంపొందు కరుణా కరుణమ్మానకో

గోవిందా కలిత మానితాశ్రితబృంద. ॥పల్ల॥

17. ప్రహ్లాద—రాగం-నాథనామక్రియ ఆదితాళము.

కమలనయనశౌరీ కలుషహార కమలనయన

కమలవాసినీ కాంతమునివరా వనఘునదయాకర ॥పల్ల॥

సుర పాలనమనసిజ సుందరమాధవసదా
నీ లీలనుమనసునఁగొని యాడుదుముకదా
శ్రీలోలాశ్రితవారరంజన ॥కమలవాసినీ॥
నినుఁబాయనిభక్తి నుతింతుఁగదా గిరిధరా
నారాయణాధరాధారా దానవహరా
మాయాతీతగుణాంచితాహారి ॥కమలవాసినీ॥

18. ప్రహ్లాద—రాగం-మాండ్ రూపకతాళము.

కలుషహరణ భువనభరణ జలజచరణ రా
దళితదానవ రా కలితసజ్జన రా జలజనయన రా ॥పల్ల॥
దినాధిపతి చంద్రమా దివ్యలోచనా
అనాథరక్షకా మాధవా హరియోచనా
ప్రణుతపాలన రా వినుతసద్గుణ రా మనసిజపిత రా ॥పల్ల॥
కరీంద్రఘన రక్షణా సురపవందితా
సురారిహరా రామకృష్ణ సుకవివందితా
గరుడగమన రా నిరతపావన రా దురితమధన రా. ॥పల్ల॥

19. రాగం-కేదారగౌళ రూపకతాళము.

ప్రహ్లాద— తలఁపుమానఁగ తండ్రిసాధ్యమే దానవారిపేరు
మలఁగియొందు మానసవీధిని వెలసియుండగ విడవకుండగ.
లీలా— ఏలచేయఁగ నింతకోపము చాలుఁబ్రాణనాథ
బాలుఁడు వేఁజేపాపమెఱుంగడు మేలుగల్గు నెబాలకుఁజంపఁగ
హిరణ్య— వైరిగాకవాఁడుపుత్రుఁడే వారిజాక్షిక్రూర
యూరకయింత యోరిదికొంటిని నోరువజాల నేనూరకుండెదఁ
ప్రహ్లాద— అమ్మయిదేటికినడ్డముపల్కెదు సమ్మతిజెందుము చంపఁగరా
నిమ్ముగ్రశ్రీహరియే గలడేటికి నమ్మలింపఁగ నూరకుతల్లీ.
హిరణ్య— కావరమంతయు గానఁగనయ్యెనె. యేవగమాచుదునీ
తులువన్ దేనివిధిఁ వధింపకయుండిన భూవలయంబునఁబొంద్రు
నాకీర్తి.

లీలా — మానుము నేటికినీ నెఱికోపముసూనుఁడు బాలుఁడు శుద్ధుఁడుగా
ప్రాణనాథ-వైరముచూపకు నెనుచేసెద వానికిబోధ.

20. హిరణ్య — రాగం-కాఫి ఏకతాళము.

విడిపింపు తలఁపోసి నీనిమతముఁ
విడకున్న నీశిఁజంప విధియింతుచిక్కముగఁ
బహరాని బాధలింకఁ బడఁజేయువాఁడసతి. ॥పల్లి॥
భామరో నీకు కొడుకుండంగా
వలెసనినీమానసమునఁదలచితివే
తామసము మానవే దండించి
బోధించి వేధించి బాధించి సాధింపవే.

21. లీలా — మోహనకల్యాణి చాప్ తాళము.

మానుమునాథునా యీమతము కానవెతండ్రికోపమర్మతము
బాలకయాతఁడు తాళఁడుకోపము చాలునుపాపముగున్.

22. హిరణ్య — రాగం-శుద్ధబంగాళ ఏకతాళము.

నాతోసరిపోర యెరివీరుల్ ధరానొక్క
నన్ గొల్వంగా హరబ్రహ్మముల్ కడున్ రారోరి.
నాకంటె వేఱొక్కనాథుఁడున్నాఁడెయీలోకము లేలన్
ఆకులతనుజెందు ఘననాకవాసులెందు
నాకుదాసులై నతులొనర్చుచున్నారే.
ఎక్కువమాటల నేటికినాడఁగ దక్కవ్రసుమ్మా
యెక్కడనెప్పుడైనహరి నెంచినంతలోన
చక్కాడెదనీఁ యుక్కడంతుఁపోరా.

23. కాలనా — రాగం-మాంగ్ ఆటతాళము.

ఓరీ దురాత్మావిరోధంబు తగునా
పర మాను వధియింతుఁగదరా
పర్వతమునుండి పడదోతుఁగదరా.
మూఢా యింకైనన్ మురారి వదలరా

విడకున్న నీ ప్రాణమె పోవురా
గాఢముగాఁ గూపమునఁ బడెనురా.

24. ప్రహ్లాద — రాగం-కాఫీ రూపకతాళము.

వాసుదేవా పీతాంబరా పతంగవాహనా
శ్రీసతిపతీ చిత్రవర్తనా ॥పల్లవి॥
దేవదేవా జనార్దనా దినేంద్రలోచనా
భావనాతీతా భద్రదాయకా ౧
నారాయణ దామోదరా నగారిపాలనా
శౌరిగోవిందా శంభుసన్నుతా ౨

25. నారద — రాగం-పీలు చాపుతాళము.

వారణ తారణ కారణభూరమా నాయకా పురందరపోషణా
వినుతరతీ ధన జనకా శౌరి ఘనగదాధారకా భూరమా
నరకమలా లయా భామా నాథా నిరంతర పావనాభూరమా.

26. రాగం-సావేరి ఆటతాళము.

లీలా— రాగతనయా బిరానకుమారా
నేరమెల్లను ధరఁ నీవున్నించరా ॥పల్లవి॥

హిరణ్య— అయ్యోనానేరచే మందునింక
నెయ్యమంతా నీకిరిమఁ
అయ్యో నేఁడెనిఁ దెగటార్పఁగా
నంపితినె కొంచమైనం గరుణలేకహా

లీలా— అన్నన్నీ ముద్దుమోము మందమారి నేన్నఁడింకఁ జూచుదాన
నన్నుఁ బ్రోవంగమాయన్నయుండె
నాయనా రాగదే నామది చెలంగఁగా.

27. ప్రహ్లాద — రాగం-సావేరి రూపకతాళము.

శ్రీవాసుదేవా మాధవా కావవే వాసుని
భావమునందు నిన్నే నేనెల్ల నెంచెద. ॥పల్లవి॥

నీ పాదనీరజాతముల్ జూపవే కూరిమిఁ
గోపాల వేదయాకరా యాపన్నరక్షకా

28. హిరణ్య — రాగం-ఇంగ్లీషునోటు.

పోరా పాపీ బుద్ధివిహీనా క్రూరాచారా మదాస్పదా
తీరును మదమిఁక నెదుటనిలువకుర తెగనడిచెదరా వద వద
విరోధినెంచెదె వీడిచివయ్యో పె దురాగతంబని తోఁచదురా
హరిహరీయను నారదికూతలు దురుద్యమంబునఁదోయకురా
సురారిశేఖరుల్ కరాళరీతిగా బిరానవచ్చియీ
దురాత్మజంపుఁడీ కరుణింపక దఱిగాదు.

29. శారద — రాగం-శంకరాభరణం ఏకతాళము.

తలపరెజనులు హిరణ్యకశిపుని దైవముగాగ
అలఘువిచారుని అంచితధీరుని ఆశ్రితమందారు
[illegible]యెందుకో ఆహారుఁడెందుకో మనహిరణ్య
కశిపుఁడె పురుషోత్తముఁడని పూజించినకడు పుణ్యంబేపారు

30. ప్రహ్లాద — రాగం-లతాంగి చాపుతాళము.

అహరియేపరదైవ మాహరియే॥ మారయధారుణిలోన ॥పల్లవి॥
దేహముల్ [illegible] తెలివింతగలవారు
దినదినమును గొల్వ [illegible] ॥అను॥
పరమాదరమున భక్తులనెల్లను నిరతంబుఁబ్రోచుఁగదా
హరిహరీయని నామ స్మరణంబు సలిపిన
కరుణించు రామకృష్ణ [illegible] శ్రీహరియే-మాహరియే

31. ప్రహ్లాద — రాగం-కేదారగౌళ రూపకతాళము.

దయ యేపారఁగా భవతాపాముపో మమున
గాపాడరావె శ్రీహరీ
నేను మాపాలనికృపజూపుమఁ పాపములెల్ల బాపవే ॥అను॥
ఘనవిలాసము మీఱఁగాగల కాలమున్నదుభక్తితో
నిను భజించెదు వారమో వర నీరజాయత లోచనా

దినము చేయుదు మెంతయున్నది దీటునీదగు సేవలన్
కనికరంబు చెలంగఁగా మముఁ గావరావె రమాధవా.
మన మానందముఁ జెంది జానారఁగా దయరానీయవే
కరుణానిధీ.

32. ప్రహ్లాద — రాగం అసావేరి ఏకతాళము.

నీసరి యెవరున్నారు హరీ యిల
కరుణతోడఁ నా శ్రితులఁ గావఁగా ||నీసరి||
సరసిజాసనాద్యమరవందితా
దేవసన్నుతా దినమణినయనా
బ్రోవఁగరావే యనువరా
భావమందునిం దలంతు నెప్పుడున్
శ్రీవరా మహాదేవపూజితా.

33. బాలకులు — రాగం కాఫి ఆదితాళము.

కరుణాలోకా వరశ్రీలోలా మముఁ బాలింపవే దేవపాలా
ఉచితాలాపములను లాలించి మామువాలకృపనుగావరా దే
నీనామకీర్తనల్ నిరతంబు భక్తిచే మానసమున నంతనించి
యానందమారఁగా నందంబు మీఱఁగా యేనాఁడు నినుగొల్చు
వారమో వరశ్రీనాథ దయమీఱఁ బ్రోవవే

34. ప్రహ్లాద — రాగం కాఫి రూపకతాళము.

మురవైరి పాపహరా రావే నను గావఁగా
సరసిజభవహరముఖసుర సన్నుతవర నామహరీ ||శ్రీ||
స్వాంతములో నిను సన్నుతులఁ జేయుచుందున్
వింతగా నీతనువున్ వేగతులన్ గనుచుందు
చింతలం బాపవయో శ్రీహరి నిన్నుగొందున్
ఎంతయు భక్తినే నెప్పుడు నీకథవిందున్
వంతలుదీరఁగ వాక్కులీజెరఁగ జెంతకుజేరఁగ శ్రీరమణా

35. హిరణ్య — రాగం-మధ్యమావతి ఆదితాళము.

కడమాటయిదొక్కటికానీరా
విడిచెదొ లేదో విష్ణునిచింతా ॥పల్లవి॥
కడికండలుగా గావించెదనీ
వడలిచావఁగా నారినెంచితివా
పిడుగులనడచెద మెడవిఱచెదరా
పొడిచెదనేనిప్పుడ నే కనరా

36. ప్రహ్లాద — రాగం-గౌరీమనోహర ఆదితాళము.

శ్రీవారణా పీతాంబరా ప్రీతిఁగావవే మాతల్లిని ॥పల్లవి॥
ఎల్లవేళ నిన్నెంచువాఁడనే తల్లిసిల్లమాతల్లిఁగావవే ౧

37. ప్రహ్లాద — రాగం-సారోజ ఆదితాళము.

గోవిందదామోదరా నారాయణ
వనజాక్ష శ్రీనివాస ॥గోవింద॥
శ్రీమానాయక కామితదాయక
ప్రేమానుసంధాయక ॥నారాయణ-గోవింద॥ ౧
వేదవినోదన సాధుప్రసాదన
మాధవ మధుసూదనా ॥వనజాక్ష గోవింద॥ శ్రీనివాస॥గో॥ ౨

38. బాలకులు — రాగం కళ్యాణి ఆదితాళము.

కోరిభజింతుము గోవిందుఁ మదినారాయణునిముకుందుఁ
నీరేజనేత్రుని నారసనాభుని వాశిజకన్యకానందుఁ
మానసమునందు మానానిభక్తివర దీనాది
హరణాభ్యాసుఁ శ్రీనివాసుఁ జ్ఞానభాసుఁ మీనాది
రూపవిలాసుఁ కరుణానందమనో వికాసుఁ ॥కోరి॥

39 హిరణ్య — రాగం-బిలహరి ఝంపెతాళము.

చూపఁగాగలవెయో శుంఠహరిని ॥పల్లవి॥
చూపకుందువునుమా పాపాత్మకా ॥అను॥
అనాఁడువైకుంఠ మంతయుఁ వెదకితిని

కానఁరాఁడాయెనా కలుషాత్ముఁడు
హీనుఁడౌమాధవుం డెటుపోయెఁ జెప్పరా
యేనాఁడుచేరెరా యెందుండెరా
దీనుఁడైమానముం దిగనాడిచనినవాఁ
డేనాటిదైవమురయిటులాడఁగా

40. ప్రహ్లాద—రాగం-అభేరి ఆదితాళము.

ధరలోనఁ గలడె నీసరిదైన మరరే
సరసీజలోచనా సలలిత యోచన. ॥ధ॥
అరుదారఁగరుణించి పరిపాలింపగరాదే
పరమేశ రమావరసుస్థిరకరుణన్ బరమాదరణన్
వినయంబు నిండారఁగ నినువేఁడు కొనుఁవాఁడ
మనసారఁగ వినినీదయ మనుపంగనురావె
నను బ్రోవం గనువేఱొ ఘనుఁడెవ్వఁడున్నాఁడు
వినిపించెదనా మనవిన్ వేగన్ వినుమా రామకృష్ణనుత.

మంగళం. రాగం—చక్రవాకం ఆదితాళము.

శ్రీవరా మునివినుతా శ్రితపరిపాలన నిగమకళా
దేవానందనా ధీరవినుత మంగళం
నీ అనుపమకరుణనునే వినుతిసలుపగలనా
యినశశివరనయనా ఘనాశ్రితాసనాధనా
జనార్దనా ఘనారినిచయ వినాశనా.
శ్రీలోల మముకరుణను పాలింపు తగమనువులనాలించి
సుఖవనధిని దేలించి మించీ రామకృష్ణాపాలా.
మంగళంమగు శ్రీవరా మునివినుతా॥

Printed at the Rama Vilasa Press, Bellary.